

**Бухоро давлат университети
ўқув-методик кенгаш 1-сонли
йиғилишининг баённомасидан
КЎЧИРМАСИ**

27.08.2020

Бухоро шаҳри

КУН ТАРТИБИ:

4. Турли масалалар.

Ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти Г.Тоирова, ўқитувчи Д.Собирова ва иқтидорли талаба А.Зарипованинг “O‘zbek tilshunosligi tarixi” fanidan amaliy va seminar mashg‘ulotlari uchun metodik qo‘llanma” деб номланган методик қўлланмасини нашрга тавсия этиш.

ЭШИТИЛДИ:

Г.Тоирова (кенгаш котибаси) - Ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти Г.Тоирова, ўқитувчи Д.Собирова ва иқтидорли талаба А.Зарипованинг “O‘zbek tilshunosligi tarixi” fanidan amaliy va seminar mashg‘ulotlari uchun metodik qo‘llanma” деб номланган методик қўлланмасини нашрга тайёрлаганлигини маълум қилди. Ушбу қўлланмага: ф.ф.д., доценти А.Ахмедов ва п.ф.н., доцент Д.Йўлдошевлар томонидан ижобий баҳо берилганлигини таъкидлади. Методик қўлланма муҳокамаси ҳақидаги Филология факультети (2020 йил 29 февраль) ва Ўзбек тилшунослиги кафедрасининг (2020 йил 10 февраль) йиғилиш қарори билан таништирди.

Юқоридагиларни инобатга олиб ўқув-методик кенгаш

ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти Г.Тоирова, ўқитувчи Д.Собирова ва иқтидорли талаба А.Зарипованинг “O‘zbek tilshunosligi tarixi” fanidan amaliy va seminar mashg‘ulotlari uchun metodik qo‘llanma” деб номланган методик қўлланмаси нашрга тавсия этилсин.

Ўқув-методик кенгаш раиси
Ўқув-методик кенгаш котибаси

Кўчирма аслига тўғри

Ўқув-методик кенгаш котибаси

Даминов М.И.
Тоирова Г.И.

Тоирова Г.И.

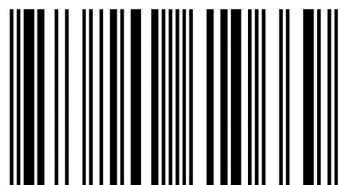
O'zbek tilshunosligi tarixi

«O'zbek tilshunosligi tarixi» kursi talabalarni o'zbek tilshunosligining boy an'analari bilan tanishtirishni, ma'naviy qadriyatlarimizning tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan tilshunoslik fani sohasida ajdodlarimiz qo'lga kiritgan yutuqlarni yosh avlodga yetkazishni, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini singdirishni, zahmatkash tilshunoslarimizning ko'p qirrali izlanishlari va ularning mahsullari bilan tanishtirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yagan. Shu maqsadda yaratilgan ushbu metodik qo'llanma dars jarayonining amaliy va seminar mashg'ulotlari uchun ayni muddao. Unda mashg'ulotlar jarayonida foydalaniladigan savol-topshiriqlar, testlar(odhiq va yopiq) va slaydlar o'z aksini topgan. Qo'llanma 5220100 – Filologiya (o'zbek filologiyasi) yo'nalishi professor-o'qituvchilarga va talabalarga mo'ljallangan.

Toirova Guli – O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti.

Sobirova Dilnoza – O'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchi.

Zaripova Aziza – Filologiya fakulteti 2 kurs talabasi.

978-620-0-61066-9

Globe
EDIT

Globe
EDIT

Guli Toirova · Dilnoza Sobirova · Aziza Zaripova

O'zbek tilshunosligi tarixi

metodik qo'llanma

Guli Toirova
Dilnoza Sobirova
Aziza Zaripova

O'zbek tilshunosligi tarixi

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

**Guli Toirova
Dilnoza Sobirova
Aziza Zaripova**

O'zbek tilshunosligi tarixi
metodik qo'llanma

FOR AUTHOR USE ONLY

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: www.ingimage.com

Publisher:

GlobeEdit

is a trademark of

International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group

17 Meldrum Street, Beau Bassin 71504, Mauritius

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-0-61066-9

Copyright © Guli Toirova, Dilnoza Sobirova, Aziza Zaripova

Copyright © 2020 International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group

FOR AUTHOR USE ONLY

Toirova G., Sobirova D., Zaripova A.

«O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI TARIXI»

fanidan

amaliy va seminar mashg‘ulotlari uchun metodik qo‘llanma

FOR AUTHOR USE ONLY

Toirova Guli – O`zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti
Sobirova Dilnoza – O`zbek tilshunosligi kafedrasida o`qituvchi
Zaripova Aziza- Filologiya fakulteti 2 kurs talabasi

Muharrir: p.f.n., dotsent D.Yo`ldosheva

Taqrizchi: f.f.n., dotsent A.Axmedov

FOR AUTHOR USE ONLY

BuxDU o`quv-metodik kengashining 2020-yil 8-may 6-sonli yig`ilishida nashrga tavsiya etilgan

«O‘zbek tilshunosligi tarixi» kursi talabalarni o‘zbek tilshunosligining boy an‘analari bilan tanishtirishni, ma‘naviy qadriyatlarimizning tarkibiy qismlaridan biri bo‘lgan tilshunoslik fani sohasida ajdodlarimiz qo‘lga kiritgan yutuqlarni yosh avlodga yetkazishni, ularda vatanparvarlik tuyg‘ularini singdirishni, zahmatkash tilshunoslarimizning ko‘p qirrali izlanishlari va ularning mahsullari bilan tanishtirishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘yagan. Shu maqsadda yaratilgan ushbu metodik qo‘llanma dars jarayonining amaliy va seminar mashg‘ulotlari uchun ayni muddao. Unda mashg‘ulotlar jarayonida foydalaniladigan savol-topshiriqlar, testlar(ochiq va yopiq) va slaydlar o‘z aksini topgan. Qo‘llanma 5220100 – Filologiya (o‘zbek filologiyasi) yo‘nalishi professor-o‘qituvchilarga va talabalarga mo‘ljallangan.

FOR AUTHOR USE ONLY

МАЪРУЗА МАШҒУЛОТЛАРИ МАВЗУЛАРИ (20 соат)

1-мавзу. “Ўзбек тилшунослиги тарихи” фанининг предмети, объекти, мақсад ва вазифалари (2 соат)

Режа:

1. *Курснинг мақсад ва вазифалари.*
2. *Курс ҳақида қисқача умумий маълумот ва унинг бўлимлари.*

Асосий дарслик ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т., Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

2-мавзу. Ўзбек тилшунослиги шаклланишининг илк даври (2 соат)

Режа:

1. *Абу Наср Форобийнинг (873-950) лингвистик қараишлари.*
2. *Абу Райҳон Берунийнинг (973-1048) лингвистик қараишлари.*
3. *Ибн Синонинг (980-1037) лингвистик қараишлари. “Асбоби ҳудуд ал ҳудуд” асари ҳақида.*

Асосий дарслик ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т., Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

3-мавзу. Темурийлар даври ўзбек тилшунослиги (2 соат)

Режа:

1. *Алишер Навоийнинг лингвистик мероси. Навоий фалсафасида умумийлик-хусусийлик, моҳият-ҳодиса муносабатлари.*
2. *Алишер Навоий чоғиштирма тилшунослик асосчиси сифатида.*
3. *А.Навоий ва нутқ маданияти масалалари. Унинг “Маҳбуб-ул-қулуб” асари ҳақида.*
4. *Захриддин Муҳаммад Бобурнинг лингвистик қараишлари*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т., Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

4-мавзу. Жадиidlарда тил таълими масалалари (2 соат)

Режа:

1. *«Чизатой гурунги», унинг мақсад ва вазифалари.*
2. *А.Авлоний, Мунаввар Қори, Беҳбудий фаолияти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т., Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

Қўшимча адабиётлар

5. Ҳ.Узоқов. Ўзбек тилшунослари. Т., Ўқитувчи, 1972.
6. “Узбекское советское языкознание”. Т., Фан, 1986.
7. Ҳ.Ҳасанов, М.Қошғарий. Т., Фан, 1963.
8. Э.Фозилов. Шарқнинг машҳур филологлари. Т., Фан, 1971.
9. Ҳ.Жабборов. Буюк тилшунослар. Қарши, Насаф, 2003.
10. А.Ғуломовнинг илмий мероси. Т., 1,2,3,4 китоблар. 2003, 2004, 2006, 2007.

5-мавзу. Фитрат грамматикаси (2 соат)

Режа:

1. *Фитратнинг морфологик қарашлари.*
2. *Фитратнинг синтаксисга оид қарашлари.*
3. *Фитрат грамматикасининг аҳамияти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т., Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

6-мавзу. Ўзбек тили морфемикаси, лексикологиясининг шаклланиши ва такомиллашуви(2 соат)

Режа:

1. *Ўзбек тили морфемикасининг шаклланиши.*
2. *Ўзбек тили морфемикасининг тараққиёти.*
3. *Ўзбек тили лексикологиясининг шаклланиши.*
4. *Ўзбек тили лексикологиясининг тараққиёти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

7-мавзу. Ўзбек тили фразеологиясининг шаклланиши ва такомиллашуви(2 соат)

Режа:

1. *Ўзбек тили фразеологиясининг шаклланиши.*
2. *Фразеология доирасини кенг ва тор доирада тушуниш.*
3. *Ўзбек фразеологиясининг тараққиёти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

8-мавзу. Сўз ясалиши ҳамда лексикография бўлимларининг шаклланиши ва такомиллашуви(2 соат)

Режа:

1. *Сўз ясалиши бўлимининг шаклланиши.*
2. *Сўз ясалиши бўлимининг ривож.*
3. *Лексикография бўлимининг шаклланиши ва такомиллашуви*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

**9-мавзу. Ўзбек тили илмий морфологиясининг шаклланиши ва
такомиллашуви(2 соат)**

Режа:

1. *Ўзбек тили илмий морфологиясининг шаклланиши.*
2. *Ўзбек тили морфологиясининг тараққиёти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

**9-мавзу. Ўзбек тили илмий синтаксисининг шаклланиши ва
такомиллашуви(2 соат)**

Режа:

1. *Ўзбек тили илмий синтаксисининг шаклланиши.*
2. *Ўзбек тили синтаксисининг тараққиёти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

СЕМИНАР МАШҒУЛОТЛАРИ МАВЗУСИ (18 соат)

1- мавзу: М.Қошғарийнинг лингвистик қарашлари (2 соат)

Режа:

1. *М.Қошғарийнинг фонетикага оид қарашлари.*
2. *М.Қошғарий сўз туркумлари хусусида.*
3. *М.Қошғарийнинг лексикологияга оид қарашлари.*
4. *М.Қошғарийнинг социолингвистик қарашлари.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

2- мавзу: М.Замахшарийнинг лингвистик қарашлари (2 соат)

Режа:

1. *М.Замахшарийнинг фонетикага оид қарашлари.*
2. *М.Замахшарий сўз туркумлари хусусида.*
3. *М.Замахшарийнинг лексикологияга оид қарашлари.*
4. *М.Замахшарийнинг синтактик қарашлари.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

3- мавзу: Форсий филологик анъана, унинг 16-19- асрлардаги равнақи (2 соат)

Режа:

1. *А.Навоийнинг бой адабий меросини ўрганиш ва тарғиб қилиш мақсадида форсий филологик анъананинг вужудга келиши, унинг сабаблари.*
2. *Т.И.Ҳиротийнинг “Бадойиул лугат” асари ҳақида;*
3. *Мирза Меҳдихоннинг “Санглоҳ” асари ҳақида;*
4. *Фатҳ Алихон Кожарийнинг “Китоби лугати атрокия” асари ҳақида.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.

3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

4- мавзу: XX асрнинг 20-30-йиллари ўзбек тилшунослиги (2 соат)

Режа:

1. *Адабий ва таълим тили масалалари.*
2. *“Чигатой гурунги”, унинг мақсад ва вазифалари.*
3. *Жадидаларда тил таълими масалалари.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.

2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.

3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

5- мавзу: XX асрнинг 40-50-йиллари ўзбек тилшунослиги(2 соат)

Режа:

1. *Умумий таълим дарсликлари муаммосининг ечилиши.*
2. *Олий таълим учун дарсликлар масаласи. “Ҳозирги замон ўзбек тили” дан материаллар серияси.*
3. *Биринчи ўзбек тили академ грамматикасининг яратилиши ва унинг таркиби.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.

2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.

3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

6- мавзу: 60-йиллар ўзбек тилшунослиги(2 соат)

Режа:

1. *Иккинчи ўзбек тили академ грамматикасининг яратилиши ва унинг таркиби.*
2. *Бу даврнинг етук тилшунослари.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

7- мавзу: 70-йиллар ўзбек тилшунослиги(2 соат)

Режа:

1. *Биринчи ўзбек тўлиқ грамматикаси. Буни яратишда А.Ғуломовнинг ўрни.*
2. *Бу даврнинг етук тилшунослари.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

8- мавзу: Мустақиллик даври ўзбек тилшунослиги(2 соат)

Режа:

- 1.Давлат тили ҳақидаги қонун ва унинг тарихий аҳамияти
2. Мустақиллик даврида ўзбек тилшунослиги эришган ютуқдар

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

9- мавзу: Ўзбек тилшунослиги кўп тармоқли фан сифатида(2 соат)

Режа:

1. *Систем-структур тилишунослигининг шаклланиши, унинг намояндалари.*
2. *И.Қўчқортоев, Ҳ.Неъматов, Р.Расулов, А.Нурмоновлар фаолияти.*

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.

3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

10- мавзу: Тилшуносликнинг янги йўналишлари(2 соат)

Режа:

1. Социоллингвистика ва унинг тараққиёти.
2. Прагматлингвистика ва унинг тараққиёти.
3. Психоллингвистика ва унинг тараққиёти ва ҳ.к.

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалари

1. А.Нурмонов, Н.Маҳмудов. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.

2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.

3. Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.

4. Ё.Тожиев. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАВЗУЛАРИ (14 соат)

1. Ўзбек тили фонетикасининг шаклланиши ва тараққиёти.
2. Ўзбек тили орфографиясининг тараққиёти.
3. Ўзбек тили лексикология ва лексикографиясининг шаклланиши
4. Ўзбек тили морфология ва синтаксисининг шаклланиши, тараққиёти.
5. Ўзбек тили морфемикасининг тараққиёти.
6. “Сўз ясалиши” бўлимининг шаклланиши.
7. Ўзбек фразеологиясининг ривож.

Мустақил тайёргарлик мавзулари

1	М.Қошғарийнинг лингвистик қарашларини реферат шаклида тайёрлаш	4
2	М.Замахшарийнинг лингвистик қарашларини слайдларда акс эттириш	4
3	Жадидларда тил таълими масалалари реферат шаклида тайёрлаш	4
4	Форсий филологик анъанада туркий тил тадқиқи ҳақида буклет тайёрлаш	4
5	Алишер Навоий — чоғиштира (контрастив) лингвистиканинг отаси ҳақида буклет, слайд тайёрлаш	6
6	Захриддин Муҳаммад Бобурнинг лингвистик қарашлари ҳақида буклет, слайд тайёрлаш	6
7	Фитрат грамматикаси ҳақида буклет, слайд тайёрлаш	6
8	XX асрнинг иккинчи ярми ўзбек илмий тилшунослигининг шаклланиши ва ривожланиши ҳақида буклет, слайд,	10

	реферат тайёрлаш	
9	70-йиллар ўзбек тилшунослиги диаграммада акс эттириш	6
10	Ўзбек тили морфемикаси, лексикологиясининг шаклланиши ва такомиллашуви ҳақида буклет, слайд тайёрлаш	6
11	Ўзбек тилшунослиги кўп тармоқли фан сифатида слайдларда акс эттириш	6
12	Тилшуносликнинг янги йўналишлари слайдларда акс эттириш	8
	Жами	70

FOR AUTHOR USE ONLY

1-topshiriq

Quyida keltirilgan asarlar va ularning muallifini juftlang.

1.	“Sarf”, “Nahv”	A.Gʻulom	A
2.	“Oʻzbek tilida undovlar”	N.Mahkamov	B
3.	“Oʻzbek tilida son va olmosh”	X.Komilova	D
4.	“Oʻzbek tilining morfologiya sigʻa kirish”	Abdurauf Fitrat	E
5.	“Qoʻshma, juft, takror soʻzlar”	A.Hojiev	F
6.	“Adabiy norma va pleonazm”	S.Usmonov	G

2-topshiriq

Nuqtalar oʻmiga mos sana va birliklarni qoʻyib, jumlamani toʻldiring.

- ... -yilda Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi Til va adabiyot institut huzurida maxsus orfoqrafika komissiyasi tashkil etildi.
- 1929-yilda Samarqandda boʻlib oʻtgan ... haqida qaror qabul qilindi.
- 1920-yilning 13-dekabrda Toshkent shahridagi ... klubida til-imlo masalasiga qaratilgan qurultoyni oʻtkazishga tavgorgarlik boʻyicha yigʻilish boʻlib oʻtdi.
- Harf va imlo masalalari yuzasidan ... , ... , ... lar maʼruza chilar etib belgilandi.
- “Oʻzbek tilining asosiy imlo qoidalan” bilan tasdiqlandi.
- 1920-yilning 13-dekabrda Toshkent shahrida boʻlib oʻtgan yigʻilishda ... raislik, ... esa kotiblik qildi.

Tilshunoslik fanining vangi vo'nalishlarini NILUFAR GULI chizmasi orqali to'ldiring. Gulning bo'sh vaproqlariga vangi vo'nalishlarni kiriting.

Tilshunoslikning vangi vo'nalishlari

3-topshiriq

Jadvalning chap tomonidagi qoidalarga moslashtirib raqamlarni joylashtiring.

1. Makrolingvistika; 2. Statiklingvistika; 3. Diaxronik lingvistika;
4. Intralingvistika; 5. Matematik lingvistika; 6. Paralingvistika

<u>Nutq faoliyati bilan bog'liq hisoblanadi</u>	
Tilni keng doirada, statik metodlar bilan tadqiq qiladi	
Til taraqqiyotining rivojlanish qonuniyatlari va natijalarni o'rganadi	
Til taraqqiyotidagi to'liq sinxronlashgan davrni ajratadi va tasvirlaydi	
Ichki lingvistika	
Tilni o'rganish va tasvirlash jarayonida matematik metodlarni qo'llash	

4-topshiriq

Slindir ichiga tilshunoslikning yangi yo'nalishiga doir atamalarni topib joylashtiring.

a) <u>sodda gap</u> ;	g) <u>til birliklari</u> ;
b) <u>makrolingvistika</u> ;	h) <u>til sistemasi</u> ;
c) <u>til taraqqiyoti</u> ;	j) <u>psixolingvistika</u> ;
d) <u>diaxronik lingvistika</u> ;	k) <u>makrolingvistika</u> ;
e) <u>tashqi lingvistika</u> ;	l) <u>statik metod</u> ;
f) <u>ekstralingvistika</u> ;	m) <u>intralingvistika</u> .

5-topshiriq

6-topshiriq

O'zbek fonetika-fonologiyasining vuzaga kelishiga hissa qo'shgan olimlarning ism-sharifi va suratlarini moslang.

1. A.G'ulomov

2. A.Nurmonov

3. E.D.Polivanov

4. V.V.Reshetov

5. A.M.Shcherbak

7-topshiriq

Berilgan tilshunos olimlarning ism-sharifi va ularning fonetika-fonologiyaga oid asarlarini to'g'ri juftlang.

1. "O'zbek tili. I qism. Kirish. Fonetika"	A) A.Nurmonov
2. "O'zbek tilida fonologiyasi va morfonologiyasi" (1980)	B) A.M.Shcherbak
3. "Fonologik sistemalar tipologiyasi" (1974)	C) M.Mirtojiyev
4. "Hozirgi o'zbek adabiy tili. Fonetika" (1999)	D) A.Abdusazizov
5. "Turkiy tillarning qiyosiy fonetikasi" (1970)	E) V.V.Rashetov
6. "O'zbek tilida fonologiyasi va morfonologiyasi" (1984)	F) A.Abdusazizov

8-topshiriq

Quyida o'zbek orfografiyasiga hissa qo'shgan olimlarning ism-shariflarini suratlari bilan juftlang.

1. Abdurauf Fitrat	-A	
2. Ashurali Zohiriy	-B	
3. Elbek	-D	
4. G'ozim Olim Yunusov	-E	

9-topshiriq

Quyida keltirilgan asarlar va ularning muallifini juftlang.

1.	"O'zbek tilida polisemiya"	F.Kamol	A
2.	"Hozirgi o'zbek tili leksikasi"	I.Oo'choortov	B
3.	"O'zbek tilida holat fe'llari va ularning obligator valentliklari"	M.Mirtoiyev	D
4.	"Hozirgi zamon o'zbek tili kursidan materiallar"	I.Shukurov	E
5.	"O'zbek tilida troplar"	R.Rasulov	F
6.	"So'z ma'nosi va uning valentligi"	Y.Pinxasov	G

10-topshiriq

SHARTI: 1970- yillarda morfologiya sohasida qilingan tadqiqotlar

(3 ta)

Jaravon: do'stiniz bilan telefonda bog'laning, unga savol bering. Savol-javobni yozib oling (запись) va menga jo'natib (3 daqiqa ichda)

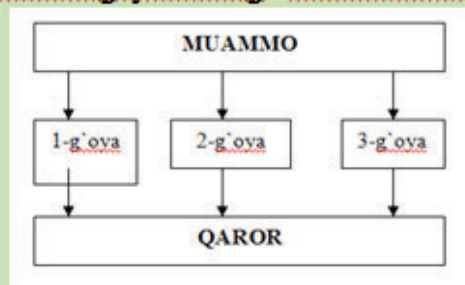
11-topshiriq

Quyida keltirilgan asarlar va ularning muallifini juftlang.

1.	"O'zbek tili morfemikasi"	A.G'ulom	A
2.	"O'zbek tilimorfemikasining asosiy aspektlari va uning munosabatlari"	A.Hojiyev	B
3.	"So'zning morfologik va so'z vasalishi strukturasi"	S.Tojiyev	D
4.	"O'zbek tilida so'z yasash yo'llari haqida"	N.Mahkamov	E
5.	"O'zbek tilida affiksalar sinonimiyasi"	Y.Tojiyev	F
6.	"Adabiy norma va pleonazm"	T.Mirzaqulov	G

12-topshiriq

Morfologiyaning shakllanishi

Mavzuni "Qaror shajarasi" metodi asosida aks ettirine.

13-topshiriq

Nuqtalar o'rniga mos so'zlarni qo'vib jummalarni to'ldiring.

1. Leksikologiya o'zbek tilshunosligining tarkibiy qismi va bir vo'nalishi sifatida ... dan boshlab shakllandi.
2. Faxri Kamol so'zlarning ko'chma ma'nolari haqida dastlabki ma'lumotlarni bergan bo'lsa ham, lekin ko'chma ma'no turlari, ularning hosil bo'lish yo'llari yoritilmagan edi. Ana shu muammoni yoritishga ... va ...lar bel bog'ladilar.
3. Semik tahlil usuli bilan aka leksemasining leksik ma'no tarkibida quyidagi semalar ajratiladi: ..., ..., ...
4. Leksema semasining tarkibi ...lardan iborat.
5. ...ning yumush fe'llarining, ...ning yo'nalma harakat fe'llarining sistemaviy tahliliga bag'ishlangan monografik asarlarning paydo bo'lishi o'zbek system leksikologiyasini yangi tadqiqotlar bilan bovitdi.

14-topshiriq

Nuqtalar o'rniga mos so'zlarni qo'vib, jummalarni to'ldiring.

1. ... ning ... asarining rus tilida nashr etilishi va unda o'zbek tilining barcha sathlari, jumladan, sintaktik sath birliklarining ham tadqiq etilishi o'zbek tili sintaksisiga keng ilmiy jamoatchilik diqqatining jalb etilishiga turtki bo'ldi.
2. ... asari oliy o'quv yurtlari o'zbek filologiyasi fakultetlari talabalari uchun sintaksisdan yozilgan birinchi darslik bo'lishi bilan birga birinchi ilmiy asardir.
3. Dastlab gaplar ob'ektiv voqelikni ifodalashi va predikativ belgisiga ko'ra ... tamovil asosida ikki guruhga – soda va qo'shma gaplarga ajratilgan bo'lsa, keyinchalik xuddi shu belgisiga ko'ra gaplar ... tamovil asosida sodda, qo'shma va murakkab gaplarga ajratildi.
4. ...ning ... nomli asari o'zbek tilshunosligida qo'shma gap sintaksisini chuqur o'rganishni boshlab berdi.
5. 1955-yilda ... nomli asarini nashr etdi va unda qo'shma gaplarning maqomi va ularning tasnifi haqida dastlabki ma'lumotlar berdi.
6. O'zbek tilshunosligida birinchi marta 1931-yilda sintaksi nomi ostida ... va ... lar maktab grammatikasini yaratdilar.

15-topshiriq

**Nuqtalar o'rniga mos so'zlarni
qo'yib jummalarni to'ldiring.**

1. "Morfema" atamasi tilshunoslikda dastlab ... tomonidan qo'llangan.
2. "Morfema" atamasi o'zbek tilshunosligiga ... tomonidan olib kiritilgan.
3. O'zbek tilshunosligida morfema haqidagi qarashlar ... nazariyasi asosida yuzaga keldi.
4. O'zbek tili morfemalarining paradigmatic va sintagmatik munosabatlarini yoritishda ...ning tadqiqotlarini alohida ta'kidlash lozim.
5. Deskriptiv tilshunoslikda til birliklari sifatida ..., ..., ...lar ajratiladi.

16-topshiriq

**Ushbu asarlarning rasmini yaratgan asarlari bilan
moslashtiring.**

1. "Muxtasar"
2. "Muhokamat ul-lug'atayn"
3. "Nahv"
4. "Javohirun nahv fil lug'atit turk"
5. "Al-Mufasssal"
6. "Devoni lug'otit turk"

17-topshiriq

Rasmdagi olimlarning
ism sharifini vozing.
Tilshunoslikning qaysi sohasida
izlanish olib borgan?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

FOR AUTHOR USE ONLY

Berilgan ma'lumotlardan Mahmud Qoshg'arivga tegishlilarini jadvalga joylashtiring.

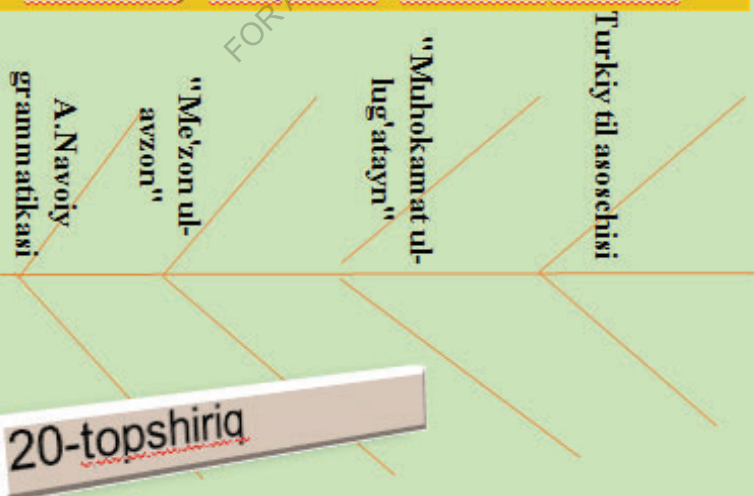
1. "Devoni lug'otit turk"; 2. "Balosug'unda tug'ilgan"; 3. "Sarf"; 4. Hirot da vashagan;
5. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikka asos soldi;
6. "Mubayyinn"; 7. 7500 dan ortiq so'z va iboralarni izohlagan; 8. Qoraxoniylar davrida ijod qilgan; 9. "Muqaddimat ul-adab";
10. 20 yoshida vangi vozuvni yaratgan.

Javoblar:

19-topshiriq

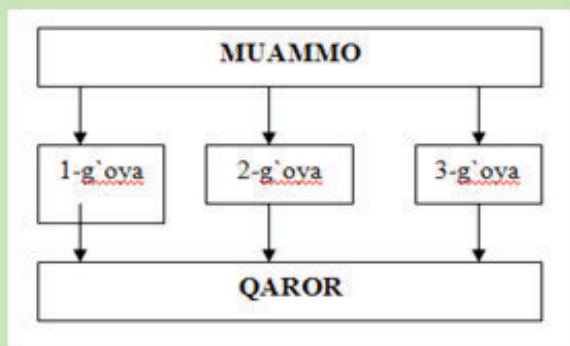
A.Navoiyning grammatikaga oid nazariy ma'lumotlarni o'zlashtirib, "Baliq skeleti" chizmasini to'ldiring.

21-topshiriq

B	B	B
Zahiriddin Muhammad Bobur Alisher Navoiy izidan borib, o'zining "Voqenoma" ("Boburnoma") asarida tilshunoslikka oid qarashlari mavjud.	"Voqenoma" asarida hayvonot, parranda, nabotot, gul, fasl, kun etimologiya sig'a oid bir qancha so'zalani izohlagan.	Z.M.Boburning yana qanday asarlarida tilshunoslikka oid ma'lumotlar mavjud?

22-topshiriq

Mavzuni "Qaror shajarasi" metodi asosida aks ettiring.

TESTLAR

1. Forobiyning tasnifi bo'yicha so'z ma'nolari necha turga ajratiladi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 10-bet)

- a) *2 turga
- b) 4 turga
- c) 3 turga
- d) 5 turga

2. Forobiy tilshunoslikning mundarijasini 6 bo'limga ajratadi.

Quyidagilardan qaysi biri ushbu bo'limda uchramaydi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 11-bet)

- a) *Murakkab so'z haqidagi fan
- b) Sodda so'z haqidagi fan
- c) She'r tuzilishi qoidalari so'z haqidagi fan
- d) So'z birikmalari so'z haqidagi fan

3. Qaysi asarda dialektologik lug'atning ilk namunolari uchraydi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 17-bet)

- a) *Beruniy "Saydana"
- b) Forobiy "Falsafatu Aristutalis"
- c) Ibn Sino "Asbobi xudut"
- d) Yusuf Xos Hojib "Qutadg'u bilig"

4. Ibn Sinoning "Asbobi xudut" asarida nutq tovushlarini qaysi atama bilan izohlaydi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 22-bet)

- a) *Savt
- b) Nazzalik
- c) Aks sado
- d) Harf

5. Ibn Sino "mahmusa" atamasini qanday tovush sifatida deb izohlaydi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 23-bet)

- a) *Jarangsiz
- b) Jarangli
- c) Unli
- d) Undosh

6. Qaysi olim dunyo tilshunosligida fonetika va fonologiyaning rivojlanishi uchun ulkan hissa qo'shgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 25-bet)

- a) *Ibn Sino
- b) Farg'oniy
- c) Buxoriy
- d) Javhariy

7. "Turkiy tillarning nahv (sintaksis) javohirlari" ushbu asar muallifini toping.

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 28-bet)

- a) *Qoshg'ariy
- b) Ibn Sino
- c) Zamaxshariy

d) Beruniy

8.Qoshg'ariy davrida tilshunoslik fan sifatida qaysi shaharlarda shakllandi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 31-bet)

a) *Basra va Kufa

b) Basra

c) Kufa

d) Bog'dod va Kufa

9. "Kitob ul-ayn" lug'ati kimga tegishli?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 31-bet)

a) *Xalil al-Farohidiy

b) Aba Amir ibn al-Ala

c) Xalifa Ali

d) Ibn Sino

10. Qoshg'ariy turk tillarini dastlab qanday guruhlarga ajratgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 34-bet)

a) *Turklar, o'g'uz va qipchoq

b) Chigil va arg'u

c) O'g'uz va qipchoq

d) Chigil va uyg'ur

11. O'g'uz va qipchoq tillarida ko'plik qo'shimchasi (-lar) o'rniga qaysi qo'shimchani qo'llashadi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 36-bet)

a) *-ngiz

b) -miz

c) -lari

d) -alar

12.Qoshg'ariy qaysi tovushlarni turkiy tilda yo'qdur deb aytadi?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 38-bet)

a) *Bo'g'iz tovushlari

b) Jarangli

c) Unli

d) Undosh

13.Fe'ldan o'n ikki harf vositasida ot hosil bo'lishini qaysi olim aytib o'tgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 46-bet)

a) *Qoshg'ariy

b) Zamaxshariy

c) Javhariy

d) Xalil al-Farohidiy

14. Zamaxshariyning qaysi asari arab tili morfologiyasi va sintaksisni o'rganishdagi eng mukammal asar?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 53-bet)

a) *Al-Mufasssal

b) Samiym ul-arafiya

c) Al- amaliy fi-n nahvi

d) Javohir ul-nahv

15. Kim “Muqaddimatul-adab” asari o‘zbek tili uchun butun dunyoning xazinasi bilan barobardir” deb yozgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 54-bet)

- a) *Sadriddin Ayniy
- b) N. Poppe
- c) Borot, Borovkov
- d) Boduen de Kurtene

16. Qaysi turkolog olimlarning e’tirof etishicha “Tafsir”, “Muhabbatnoma”, “Qissasi Rabg‘uziy” kabi asarlar O‘zbek tilining ilk yodgorliklari hisoblanadi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 56-bet)

- a) *Borovkov, Shcherbak
- b) Mutallibov, Boroskov
- c) Atalay, Mutallibov
- d) Fozilov Scherbak

17. Qaysi asar muallifi ”Men bu asarda qipchoq tili (xususiyatlariga) asoslandim. Chunki eng ko‘p qo‘llangan qipchoq tilidir. Turkman tilini bu ishda bayon qilmadim, faqat zarur bo‘lgandagina ko‘rsatdim, shunda ham “kula” deya e’tirof etdim...” kabi fikrlarni keltiradi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 57 -bet)

- a) *”At-Tuhfa “
- b) “Qissai Rabg‘uziy
- c) “Tafsir”
- d) “Muhabbatnoma”

18. Qaysi professor olim “At-tuhfa” asarini 1966-yilda birinchi bor O‘zbek tiliga tarjima qilib nashr etgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 58-bet)

- a) *S. Mutallibov
- b) E.Fozilov
- c) Atalay
- d) Scherbak

19. “At-tuhfa” asarida qaysi lahja tilining fonologik tizimida 23 ta tovush fonema mavjudligi va bu fonemalar yozuvda 22ta harf orqali ifodalanishi aytilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 60 -bet)

- a) *Qipchoq lahjasi
- b) O‘g‘uz lahjasi
- c) Qarluq
- d) Turkman

20. “At-tuhfa” asarida otlarning kuchaytirish shakllari sifatida qaysi qo’shimchalar kirgiziladi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 64-bet)

- a) *-chuq, -juq, -juk
- b) -gan, -kan, -qan
- c) -gina, -kina, -qina, -gan
- d) -inchi, -lanchi

21. “At-tuhfa” asarida keltirilgan arab tilidagi qaysi bog‘lovchi turkey tilidagi qaysi bog‘lovchi *ya, yo‘qsa* kabi bog‘lovchilariga teng?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 68-bet)

- a) *ammo
- b) biroq
- c) lekin
- d) balki

22. “At-tuhfa”da turkmanlarning kelasi zamon uchun qaysi affikslardan foydalanishi aytilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 67 -bet)

- a) *-ajak, -asar
- b) -ir, -asar
- c) -gan, -kan,
- d) -ir, -gan

23. Qaysi asarda XII-XIII asrlar turkiy tilining fonetikasidan tortib sintaksisiga qadar izchillik bilan ma’lumot beradi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 70-71-betlar)

- a) *“At-tuhfa”
- b) “Tafsir”
- c) “Muhabbatnoma”
- d) “Qissai Rabg‘uziy

24. Quyidagi misralar A.Navoiyning qaysi dostonida keltirilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 74-bet)

*Forsi el topdi chu xursandliq,
Turki dag‘i topsa barumandliq.*

- a) *“Hayrat-ul-abror”
- b) “Saddi Iskandariy”
- c) “Farhod va Shirin”
- d) Sabbai sayyor”

25. Qaysi tilshunos olim birinchilardan bo‘lib o‘zgarmas narsani “konstanta” deya nomlaydi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 77-bet)

- a) *Lui Yelmslev
- b) F. De Sossyur
- c) Arastu
- d) Gegel

26. Til va nutq munosabatini farqlash dastlab qaysi buyuk olim tomonidan amalga oshirilgan deb qaraladi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 79-bet)

- a) *Vilgelm Gumbold
- b) Gegel
- c) Arastu
- d) Lui Yelmslev

27. A.Navoiy qaysi asarida “So‘z go‘yo durdir. Durning joylashish o‘rni dengiz tubi bo‘lsa, so‘zning joylashush o‘rni ko‘ngildur” degan fikrlarni keltirgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 74-bet)

- a) *“Muhokamat ul-lug‘atayn”
- b) “Xazoyin ul- maoniy”
- c) “Lison ut-tayr”
- d) “Mahbub ul-qulub”

28. Dunyoning asta –sekin yaralishi haqida fikr dastlab islom olamida arablarning qomusi sanaluvchi qaysi asarida uchraydi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 82-bet)

- a) *Ixvan as-safo
- b) Aruz vazni qoidalari
- c) So‘z san’ati sO‘zligi
- d) Kitob ul-ayn

29. “Ixvan as-safo” asari nechta maqolatdan iborat?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 82-bet)

- a) *51 maqolat
- b) 32 maqolat
- c) 55 maqolat
- d) 40 maqolat

30. Senga ancha haq lutfi voqedurur,

Ki to turk alfozi shoyedurur ,

Bu til birla to nazm erur xalq ishi

Yaqin qilmomish xalq senidek kishi- yuqoridagi misralar A.Navoiyning qaysi asaridan keltirilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 74-bet)

- a) *Saddi Iskandariy
- b) “Mahbub ul-qulub”
- c) “Sabbai sayyor
- d) “Lison ut-tayr”

32. Bobur ushbu maktubni qaysi o‘g‘liga yozgan edi : “Xatingni xud tashvish bilan O‘qisa bO‘ladur, vale asru mug‘lakdur (juda chalkashdir) .Nasri muammo hech kishi kO‘rgan emas. Imlong yomon emas, agarchi xili rost emas...”.

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 95-bet)

A. * Humoyun Mirzoga

B.Shoxrux Mirzoga

c) Hindol Mirzoga

D. Akbar Mirzoga

33. Bobur o‘z voqeanomasida “Savolak parbat” deya qayerni tilga oladi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 96-bet)

- a)* Himolay
- b) Pamg‘onni
- c) Naxshabni
- d) Konibodomni

34. Bobur o‘z asarida qaysi toponimni Kas etnonimi asosida vujudga kelganligini aytib o‘tadi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 96-bet)

- a) *Kashmir
- b) Konibodom
- c) Lamg‘on
- d) Konimex

35. Mazmuniy maydon nazariyasi asosida tuzilgan tezaurus lug‘atlar dastlab kim tomonidan yaratilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 97-bet)

- a) *I.M.Roje
- b) Z.M.Bobur
- c) Boduen de Kurtene
- d) V.Dall

36. “Badoyi al-lug‘at”, “Lug‘ati atrakiya” kabi turkcha-forscha asarlarning muallifi kim?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 99-bet)

- a) *Toli Imoniy
- b) Bobur
- c) Muhammad Rizo Hansar
- d) Abulg‘ozi Bahodirxon

37. Rus tilshunoslaridan qaysi olim so‘zlarni uyalarga birlashtirish asosida lug‘at tuzish qoidalarini ishlab chiqqan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 101-bet)

- a) *A.Tixonov
- b) V. Velyaminov-Zernov
- c) Potebnya
- d) H.Vamberi

38. Qaysi lug‘atda fe‘llar so‘z turkumlariga nisbatan ko‘proq sarlavha so‘zga chiqarilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 102-bet)

- a) *“Sangloh”
- b) “Abushqa”
- c) “Lug‘ati atrakiya”
- d) “Badoyi al-lug‘at”

39. Qachon Ovro‘pa tilshunosligida so‘z ma‘nosining komponent tahlili deb ataluvchi tahlil vujudga keldi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 103-bet)

- a) *XIX asr oxirida

- b) XIX asr boshida
- c) XVIII asr boshida
- d) XVII asr O'rtalarida

40. Rus olimlaridan kim komponent tahlil usulining shakllanishiga o'z hissasini qo'shgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 103-bet)

- a) *A. Potebnya
- b) A. Tixonov
- c) V. Velyaminov –Zernov
- d) V. Dall

41. "Kelurnoma" nomli ideografik lug'at muallifi kim?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 104-bet)

- a) *Muhammad Changiy
- b) Avrangzeb
- c) Morkovkin
- d) Toli Hiraviy

42. Qaysi asarning muqaddima qismida asarning yozilish tarixiva Alisher Navoiyning bu asar uchun manba bo'lib xizmat qilgan 12 nazmiy va 9 nasriy asarlarining nomi qayd etilgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 106-bet)

- a) *"Maboni ul-lug'at"
- b) "Sangloh"
- c) "Badoyi ul-lug'at"
- d) "Kelurnoma"

43. Quyidagi fikrlar qaysi asardan olingan?

"Bu faqirg'a xudoyi taolo inoyat qilib, ko'p nimarsa bergan erur... Xususan, uch hunar bergan turur. Avval sipohigarlikning qonuni va yo'sinikim, nechuk o'tlanmoq va yurmoq va yovga yasoq yasamoq, kO'p birlan yuruganda va nechuk qilmoq, oz birlan yuruganda nechuk qilmoq..."

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 109-bet)

- a) *“Shajarayi turk”
- b) “Maboni ul-lug‘at”
- c) “Sangloh”
- d) “Shajarayi tarokima”

44. Mo‘g‘ullar “do‘rman” atamasini qanday so‘zga nisbatan qo‘llaydi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 110-bet)

- a) *to‘rt
- b) kitob
- c) qilich
- d) dovon

45. Jumlani to‘ldiring.

“Shajarayi turk” asarida keltirishicha: “Xitoy xalqi O‘z yurtining toshidin bir baland devor tortib, ikki uchini tengizga yetkazib erdilar....Andag‘ devorni arab “sad” dedi. Turkiy til birlan “burqurqa”. Xitoy xalqi esa

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 111-bet)

- a) *Ungu
- b) Turan
- c) Qiyot
- d) kent

46. “Shajarayi turk” asarini lotin tiliga tarjima qilgan olimni aniqlang?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 114-bet)

- a) *Z. Bayer
- b) G. Ker
- c) M. Nalivkina
- d) V. Nalivkin

47. Quyidagi fikrlar kimga tegishli: “... Mana shunday kulinch bir holda qolgan burungi ziyolilarimiz: “tilimiz ilmiy, adabiy bir til emas

ekan” degan kulinch bir qarashga keldilar. Mana shuning bilan maktablarimiz, yozuvlarimiz usmonlcha ta’sir ostida qoldilar ...” .

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 118-bet)

- a) *Fitrat
- b) ChO‘lpon
- c) Vadud Mahmud
- d) Sadriddin Ayniy

48. “Chig‘atoy gurunji” tashkiloti qachon tashkil topgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 119-bet)

- a) *1918-yil
- b) 1917-yil
- c) 1920-yil
- d) 1919-yil

49. Yirik olim Ashurali Zohiriy tilimizni necha turga bo‘lish mumkin deydi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 121-bet)

- a) *3
- b) 2
- c) 4
- d) 5

50. Qaysi kitob 1917-yilgacha bir necha bor nashr etilib, “Alifbo” darsliklarining yaratilishiga asos bo‘lgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 123-bet)

- a) *“Ustodi avval”
- b) “Pandnoma”
- c) “Savtiya”
- d) “Adibi avval”

51. “Sart so‘zi majhuldur” va “ Sart so‘zi ma’lum bo‘lmadi” kabi maqolalar muallifi kim?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 126-bet)

- a) *Mahmudxo‘ja Behbudiy
- b) Ashurali Zohiriy
- c) Abdulla Avloniy
- d) Salohiddin Majidiy

52. Til –imlo masalasiga bag‘ishlangan dastlabki qurultoyda sarf va nahv bo‘yicha kimlar ma’ruza qilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 170-bet)

- a))* Saidali, Abdurauf Fitrat
- b) Ashurali Zohiriy, Vadud Mahmud
- c) Abdurauf Fitrat, Botu
- d) Salohiddin Majidiy, Botu

53. Til –imlo masalasiga bag‘ishlangan qurultoyning ikkinchi yig‘ilishi qachon bo‘lib o‘tgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 171-bet)

- a) *1921-yil 2-yanvarda
- b) 1921-yil 1-yanvarda
- c) 1922-yil 2-yanvarda
- d) 1922-yil 3-yanvarda

54. Til-imlo masalasiga bag‘ishlangan qurultoyda “O‘zbek tilining qo‘rg‘oni” deya nima e‘tirof etilgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 170-bet)

- a) *singarmonizm
- b) til
- c) imlo qoidalari
- d) O‘zbek tili shevalari

55. Qaysi olim tilimizda mavjud bo‘lgan arab tiliga oid so‘zlarni o‘zbekchallashtirib talaffuz qilish g‘oyasini ilgari suradi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 172-bet)

a) *Abdurauf Fitrat

b) Ashurali Zohiriy

c) Botu

d) Salohiddin Majidiy

56. Qaysi olim Fitrat taklif etgan 23 ta harf ichida “e” harfiga katta zaruriyat yo‘qligi xususida fikr bildirgan?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 172-bet)

a) * Ashurali Zohiriy

b) Vadud Mahmud

c) Salohiddin Majidiy

d) Saidali

57. O‘zbek tili fonetikasi haqida muxtasar ma’lumot beruvchi ilk asar nomi to‘g‘ri berilgan qatorni aniqlang.

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 175-bet)

a) *“Fonetika. O‘zbek tili fonetikasiga doir ba’zi masalalar”

b) “Turkiy tillarning qiyosiy fonetikasi”

c) “O‘zbek tili. I qism. Kirish.Fonetika”

d) “Hozirgi O‘zbek adabiy tili. Fonetika”

58. “O‘zbek tili afrikatlari” (O‘TA, 1975-yil, 1-son), “O‘zbek tilida jarangli portlovchilar” (O‘TA, 1978-yil, 4-son) maqolalari muallifini aniqlang.

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 178-bet)

a) *A.Mahmudov

b) A.Abdualazizov

c) N.Mahmudov

d) M.Mirtojiyev

59. Qaysi olim o‘zbek tilshunosligida ilk bor so‘zlar tarkibidagi tovushlarning spirantizatsiya va sandxi holatida bo‘lishini o‘z asarlarida asoslaydi?

(A.Nurmonov “O‘zbek tilshunosligi tarixi”. T., “O‘zbekiston”, 177-bet)

a) *V.V.Reshetov

- b) A.G'ulomov
- c) E.D.Polivanov
- d) A.M.Shcherbak

60. Turkiy tillarning tovush tizimi boshqa tillarning tovush tizimidan farqlanishi haqidagi dastlabki fikrlar qaysi olim tomonidan ilgari surilgan?

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 174-bet)

- A) *M.Koshg'ariy, A.Navoiy
- B) M.Zamaxshariy, Abdurauf Fitrat
- D) M.Koshg'ariy, A. Yassaviy
- E) Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino

61. O'zbek tili unililarini fizik asboblarni yordamida tadqiq etgan olimni aniqlang.

(A.Nurmonov "O'zbek tilshunosligi tarixi". T., "O'zbekiston", 177-bet)

- a) *S.Otamirzayeva
- b) A.Mahmudov
- c) M.Mirtojiyev
- d) A.Abduazizov

Тарқатма материаллар

40-50 йилларда ўзбек тилшунослигида ёқланган докторлик ва номзодлик диссертациялари билан танишиш

I

1. Решетов Виктор Васильевич. Оҳангарон водийсининг курама шевалари (1952).
2. Ғуломов Айюб. Ўзбек тилида тарихий сўз ясалишининг проблемалари (1953).
3. Кононов Андрей Николаевич. А.Баҳодирхоннинг «Шажараи тарокима» асари (1948).

II

1. Ғузаилов Сиддик. Ҳозирги замон ўзбек тилида равиш (1953).
2. Ғуломов Айюб. Ўзбек тилида аниқловчилар. (1940, А.К.Боровков раҳбарлигида.)
3. Абдуллаев Фаттоҳ. Ўзбек тилида арабизм. (1946, А.К.Боровков раҳбарлигида.)
4. Абдурахмонов Ғани. Ҳозирги замон ўзбек тилида субстантивация. (1950, У.Турсунов раҳбарлигида.)
5. Азизов Отақўзи. Рус феъдининг ҳозирги замон маънолари ҳамда унинг ўзбек тилида берилиши. (1943, А.В.Миртов раҳбарлигида.)
7. Аскарова Мазлума. Ўзбек тилида равишдош (1951).
8. Боровков Александр Константинович. Учебник уйгурского языка. (1935)
9. Иброҳимов Собир. Фарғона ипакчилик лексикасини текширишдан бир тажриба (1950).
10. Кононов Андрей Николаевич. Турк авторлари ишларида турк тили грамматик системаси (1939).
11. Мирзаев Мустақим. Ўзбек вақтли матбуотида интернационал сўзлар (1945-1950). (1952, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
12. Муталлибов Солих. “Ҳайратул-аброр” нинг илмий-танқидий матни (1940).
13. Раҳматуллаев Шавкат. Образли феъл фразеологик бирликларнинг асосий грамматик хусусиятлари. (1952, В.М.Насилов раҳбарлигида.)

14. Решетов Виктор Васильевич. Ўзбек тилининг марғилон шеваси (1940).
15. Турсунов Улуғ. Ўзбек тилида сўз туркумларининг ясалиши (1941).
16. Усмонов Саид. Ҳозирги замон ўзбек тилида ундовлар. (1953, Турсун Иброҳимов раҳбарлигида.)
17. Шоабдурахмонов Шоназар. «Равшан» поэмаси тилининг бадий хусусиятлари (1949).
18. Азизова Амина. Ўзбек тилида шарт ва тўсиксиз эргаш гаплар. (1952, А.Н.Кононов раҳбарлигида.)
19. Акбаров Султон. Ўзбек тилида қўшма феъллар. (1950, А.К.Боровков раҳбарлигида.)
20. Бердиёров Ҳамдам. Ҳозирги замон ўзбек тилида сўнг қўмакчилар. (1949, У.Турсунов раҳбарлигида.)
21. Дониёров Худойберди. Ўзбек тилининг Бахмал шеваси (1955).
22. Ражаб Жуманиёзов. Ўзбек тилида сифатдош аниқловчилар (1945).
23. Иброҳимов Турсун. Ўзбек тилида гапнинг бош мучалари (1946).
24. Исмоилов Исроил. Ҳозирги замон уйғур тилидаги рус-совет-интернационал сўзлар. (1954, С.Е.Малов раҳбарлигида.)
25. Камолов Фаҳри. Ўзбек орфографиясининг асослари (1946).
26. Комилова Хосият. Ҳозирги замон ўзбек тилида воситасиз тўлдирувчи (1950).
27. Маматов Насим. Ўзбек тили пахтачилик терминологияси. (1955, К.К.Юдахин раҳбарлигида.)
28. Маъруфов Аҳрор. Ҳозирги замон ўзбек тилида пайт эргаш гаплар. (1949, А.Ғ.Фуломов раҳбарлигида.)
29. Маъруфов Зокир. Ўзбек тилида сифатларнинг қиёсий даражалари (1947).
30. Мелиев Комил. Ҳозирги замон уйғур тилида ҳаракат номлари. (1953, Н.А.Баскаков раҳбарлигида.)

31. Мухторов Жаббор. Ўзбек тилида боғловчилар. (1954, У.Турсунов раҳбарлигида.)

32. Мухамедова Мақсуда. Ўзбек мактабининг 5-синфида рус тилида отларнинг турланиши системасини ўрганиш методикаси. (1954, Н.К.Дмитриев раҳбарлигида.)

33. Орифов Обиджон. Ўзбек тилида чиқиш келишиги. (1945, А.Ғ.Ғуломов раҳбарлигида.)

34. Пинхасов Якуб. Ҳамид Олимжон асарлари тилида фразеологик иборалар (1955).

35. Пўлатов Муҳиддин. Рус тилининг ўзбек тилига таъсири (лексика ва сўз яшаш масалалари бўйича). (1955, А.К.Боровков раҳбарлигида.)

36. Расулов Иномжон. Улуғ Ватан уруши йилларида ўзбек тили лексикасининг тараққиёти (1951).

37. Расулов Раззоқ. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилида отларнинг келишиклар билан турланиши. (1953, А.К.Боровков раҳбарлигида.)

38. Рустамов Турди. Ўзбек тилида инкор категорияси. (1956, В.М.Насилов раҳбарлигида.)

39. Солиев Собир. Ҳозирги замон ўзбек тилида бажарувчи шахс отлари. (1956, Ф.Қамолов раҳбарлигида.)

40. Сулаймонов Абдулла. Ҳозирги замон ўзбек тилида ўтган замон феъл категориялари. (1949, У.Турсунов раҳбарлигида.)

41. Усмонов Олим. Алишер Навоийнинг «Муҳокаматул луғатайн» асари ҳақида. (1947, А.К.Боровков раҳбарлигида.)

42. Фердоус Содик. Феъл даражалари (1953).

43. Фузайлов Сиддик. Ҳозирги замон ўзбек тилида равиш. (1953, В.М.Насилов раҳбарлигида.)

44. Шарипов Мирсалим. Ўзбек тилида “деб” равишдошининг синтактик функциялари. (1949, А.К.Боровков раҳбарлигида.)

45. Эгамов Ваҳоб. Самарқанд областининг Ғаллаорол шеваси. (1955, У.Турсунов раҳбарлигида.)

46. Юсупов Карим. Ўзбек ва тожик тилларининг ўзаро алоқаси (1958.)

47. Ғуломов Ҳисом. Ўзбек тилининг Жиззах шеваси. (1954, В.В.Решетов раҳбарлигида.)

**60-70 йилларда ўзбек тилшунослигида
химоя қилинган докторлик ва номзодлик
диссертациялари билан танишиш**

I

1. Абдуллаев Фаттоҳ. Хоразм шевалари фонетикаси (1961).
 2. Абдурахмонов Ғани. Ўзбек тилида қўшма гап синтаксиси асослари (1960).
 3. Аскарова Мазлума. Ўзбек тилида эргашиш формалари ва эргаш гапларнинг турлари (1963).
 4. Иброҳимов Собир. Ўзбек тилининг касб-хунар лексикаси (1961).
 5. Иванов Сергей Николаевич. “Шажараи тарокима” асарининг грамматик қурилиши. (1969)
 6. Мирзаев Мустақим. Ўзбек тилининг Бухоро группа шевалари (1965).
 7. Рустамов Алибек. А.Навоий тилининг фонетик ва морфологик хусусиятлари (1966).
 8. Сафоев Аҳмад. Ҳозирги замон ўзбек тилида содда гапнинг иккинчи даражали бўлаклари (1969).
 9. Фозилов Эргаш. Эски ўзбек тилининг XIV аср хоразм ёдгорликлари тили (1967).
 10. Шоабдурахмонов Шоҳназар. Ўзбек адабий тили ва ўзбек халқ шевалари (1963).
 11. Ҳожиев Азим. Ўзбек тилида тўлиқсиз феъл, 1968.
 12. Ғуломов Айноб. “Ўзбек тилида тарихий сўз ясалиши. От”, 1955.
 13. Азизов Отақўзи. “Рус ва ўзбек тилларининг солиштирма грамматикаси”, 1961.
 14. Усмонов Саид. Ҳозирги замон ўзбек тилида сўзларнинг морфологик хусусиятлари”, 1964.
 15. Раҳматуллаев Шавкат. Ўзбек фразеологиясининг баъзи масалалари, 1966.
- А.Абдуазизов. “Фонологик системалар типологияси”, 1974.
- Абдурахмонов Холик. “Ўзбек халқ оғзаки ижоди синтаксиси”, 1977.
- Ўринбоев Бозорбой. “Ўзбек тили сўзлашув нутқи синтаксиси”, 1977.

1. Иванов Сергей Николаевич. Ҳозирга замон ўзбек тилида –ган формасининг синтактик функцияси. (1958, А.Н.Кононов раҳбарлигида.)
2. Рустамов Алибек. А.Навоийнинг «Маҳбул-қулуб» асаридаги баъзи грамматик хусусиятлар. (1959, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
3. Сафоев Аҳмад. Ҳозирги замон ўзбек тилида содда гапнинг бош бўлаклари (1959).
4. Фозилов Эргаш. Категории залога в узбекском языке в сравнительно-историческом освещении. (1961, Э.В.Севортян раҳбарлигида.)
5. Ҳожиев Азим. Ҳозирги замон ўзбек тилида ҳозирги замон феъли. (1960, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
6. Абдуллаев Аҳмаджон. Ҳозирги ўзбек адабий тилида феъл-сўз бирикмалари. (1960, А.Сулаймонов раҳбарлигида.)
7. Абдуллаев Йўлдош. Эски ўзбек мактабларида хат-савод ўргатиш (1962).
8. Абдуллаев Фатхулло. Ўзбек тилининг қипчоқ шеваси. (1958, Т.Ҳ.Салимов раҳбарлигида.)
9. Абдурахмонов Холиқ. Ўзбек халқ мақолларининг синтактик хусусиятлари. (1964, У.Турсунов раҳбарлигида.)
10. Азларов Эркин. Ўзбек тилида бир неча эргаш гапли қўшма гаплар (1962).
11. Абдурахмонов Носир. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилида жуфт сўзлар. (1962, А.Ҳ.Сулаймонов раҳбарлигида.)
12. Алиев Абдуғани. Ўзбек тилининг Уйчи шеваси. (1960, К.К.Юдахин раҳбарлигида.)
13. Амонтурдиев Жаббор. Ҳозирги ўзбек тилида содда гапларда кесимнинг структураси. (1965, С.Усмонов раҳбарлигида.)
14. Аслиддинов Самариддин. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилида эгалик категорияси. (1964, А.Ҳ.Сулаймонов раҳбарлигида.)
15. Ашурова Динора. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилида гапнинг иккинчи даражали уюшиқ бўлаклари (1961).
16. Афзалов Шокир. Ўзбек тилининг паркент шеваси (1953).
17. Аҳмедов Акмал. Фурқат поэзиясининг лексикаси. (1962, С.Муталлибов раҳбарлигида.)
18. Аҳмедов Акбар. Ҳозирги замон ўзбек тилида сўроқ гаплар (1965).
19. Бегматов Эрнст. Ўзбек тили антропонимикаси. (1965, Ф.Камолов раҳбарлигида.)
20. Болтабоева Ҳалима. Ҳозирги замон ўзбек тилида гапнинг ажратилган бўлаклари. (1960, К.К.Юдахин раҳбарлигида.)
21. Бойқўзиев Ҳамиджон. Инглиз тили содда гапини ўрганишга доир. (1965, В.Д.Аракин раҳбарлигида.)
22. Валиев Мухтор. Ўзбек тилининг найман шеваси. (1963, У.Турсунов раҳбарлигида.)
23. Дадахонова-Турсунова Тожихон. Ўзбек тилида чеварлик лексикаси. (1963, А.К.Боровков раҳбарлигида.)

24. Жуманазаров Юсуф. Ўзбек тили Ҳазорасп шевасининг морфологияси. (1962, А.Ғ.Ғуломов раҳбарлигида.)
25. Жўраев Болта. Ўзбек тилининг Шаҳрисабз шеваси. (1959, А.А.Коклянова раҳбарлигида.)
26. Жўраева Жўрахон Ҳозирги замон ўзбек тилида келаси замон феъли. (1961, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
27. Зуфаров Сафо. Ўзбек тилининг Сайрам шеваси (1966).
28. Исматуллаев Хайрулла. Ҳозирги замон ўзбек тилида кузатилган мақсадга кўра гап турлари. (1965, А.Ғ.Ғуломов раҳбарлигида.)
29. Исматуллаев Нёмат. Ҳозирги ўзбек тилида эвфемизмлар (1964).
30. Исҳоқов Фатҳиддин. Ўзбек тилидаги иш-ҳаракат ва ҳолат номлари (1960).
31. Ишаев Аҳмад. Ўзбек тили Манғит шевасининг фонетик хусусиятлари. (1962, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
32. Каримов Қаюм. “Қутадғу билиг” тилида келишик категорияси. (1962, С.Муталлибов раҳбарлигида.)
33. Мадалиев Бобожон. Ҳозирги замон ўзбек тилида қўшма сўзлар. (1958, З.Маъруфов раҳбарлигида.)
34. Мадрахимов Отаназар. Ўзбек тилида янги ясалган сифатлар. (1957, А.К.Бороаков раҳбарлигида.)
35. Мадғозиев Акбар. Ўзбек тилида эргаштирувчи боғловчиларнинг тараққиёт тарихи. (1966, Ғ.А.Абдурахмонов раҳбарлигида.)
36. Маматқулов Акбар. Ўзбек тилининг шеробод район ж-ловчи шевалари. (1961, С.Усмонов раҳбарлигида.)
37. Маҳмудов Аҳмадjon. Ўзбек тилининг сўз урғуси (экспериментал-фонетик текшириш) (1958).
38. Маҳмудов Қозокбой. Аҳмад Югнакий “Ҳиббатул-ҳақойик” асарининг фонетик ва морфологик хусусиятлари. (1964, Ғ.Абдурахмонов раҳбарлигида.)
39. Миртожиев Миразиз. Ўзбек тилида лексик омонимларнинг вужудга келиши (1964).
40. Муждабоев Мамат. Безлично-страдательные конструкции в современном узбекском языке (1963).
41. Назаров Карим. Ўзбек халқ шеваларида эгалик аффикслари. (1964, А.Ғ.Ғуломов раҳбарлигида.)
42. Низомиддинова Сайёра. Ўзбек тилида сон. (1961, К.К.Юдахин раҳбарлигида.)
43. Носиров Шукур. Ўзбек тилининг Қўқон шеваси. (1965, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
44. Отамирзаева Сора. Наманган шевасининг товушлар системаси. (1963, А.К.Боровков раҳбарлигида.)
45. Ражабов Назар. Ўзбек тилининг Қарноб шеваси. (1959, У.Турсунов раҳбарлигида.)
46. Решетова Лия Викторовна. Ўзбек тилининг грамматик терминологияси. (1965, Реформатский раҳбарлигида.)

47. Рустамов Ҳасанали. Ҳозирги ўзбек тилида тўлдирувчи эргаш гапли қўшма гаплар (1960).
48. Саидов Сано. Немис ва ўзбек тилларида модал сўзлар. (1964, Н.А.Зусмановская раҳбарлигида.)
49. Сайфуллаев Абдурауф. Ҳозирги замон ўзбек тилида ундалмалар. (1960, У.Турсунов раҳбарлигида.)
50. Саломов Ғайбулла. Бадиий таржиманинг лексик-фразеологик масалалари (1964).
51. Содикова Мақсуда. Ўзбек тилида ранг-тус билдирувчи сўзлар. (1963, С.Иброҳимов раҳбарлигида.)
52. Туляков Соҳибжон. Ўзбек тили Наманган шевасининг морфологияси. (1965, А.Ғуломов раҳбарлигида.)
53. Туробова Маҳфуза. М.Солиҳ «Шайбонийнома» асарининг морфологик хусусиятлари. (1966, Ғ.Абдурахмонов раҳбарлигида.)
54. Убаева Фароғат. Ҳозирги ўзбек адабий тилида гапнинг уюшиқ бош бўлаклари. (1959, А.Ҳ.Сулаймонов раҳбарлигида.)
55. Узоқов Ҳайдарали. Ўзбек тилининг жанубий Фарғона шевалари. (1966, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
56. Фармонов Исмоил. Ўзбек тилининг Ўш шеваси. (1961, К.К.Юдахин раҳбарлигида.)
57. Финкельштейн Михаил Борисович. Способы выражения в узбекском языке русских именных словосочетаний. (1966, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
58. Шерматов Аъзам. Қарши шеваси. (1961, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
59. Шукуров Шамсиддин. Эски ўзбек тили ёзма ёдгорликларида феълнинг ҳозирги ва келаси замон формалари. (1960, Э.В.Севортян раҳбарлигида.)
60. Ўрозов Эрка. Жанубий Қорақалпоғистондаги ўзбек шевалари (1966).
61. Қосимхўжаева Озод. Сўзнинг морфологик таркиби (1964).
62. Қўнғуров Раҳматулла. Ҳозирги замон ўзбек адабий тилида тасвирий сўзлар. (1962, У.Турсунов раҳбарлигида.)
63. Қўчқортоев Иристой. Абдулла Қаҳҳорнинг фразеологик новаторлиги. (1965, Ш.Раҳматуллоев раҳбарлигида.)
64. Ғафуров Ҳамид. Ҳозирги замон ўзбек тилида номинатив гаплар. (1962, А.К.Боровков раҳбарлигида.)
65. Ғафурова Назиха. Ниёзбоши шеваси. (1962, Ф.Камол раҳбарлигида.)
66. Ғозиев Ҳусен. Ўзбек пунктуацияси тарихи (XI-XIX асрларда араб графикаси негиздаги ўзбекча ёзув материаллари асосида) (1959).
67. Ҳабибов Мирпоша. Рус тилидаги приставкали феълларнинг ўзбек тилида ифодаланиш усуллари. (1962, В.В.Решетов раҳбарлигида.)
68. Ҳамдамов Жўрабой. Рус тилидан ўзбек тилига сўз қабул қилиш тарихидан XIX асрнинг иккинчи ярми). (1963, У.Турсунов раҳбарлигида.)

DARS JARAYONIDA FODALANILADIGAN SLAYLAR

**Mavzu: O'zbek leksikografiyasining
shakllanishi va taraqqiyoti**

1

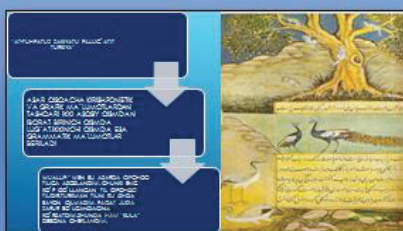

4

ASU SAYHON SE'UNTU 1085-TILDA QORIVOR O'SIMILAR, HAYVONLAR VA MA'DANIYAT
TAYSIQIGA SAG'ISHLANGAN. SAYDANA: ASARIN YO'DI, UNDA MATUMUL QORIVOR
MODDANING BR NECHA TILARIDA QANDAY NOMLARNI SHARH BOLA HAS QAYI TILDA
MAHALLIY NOMLARNI SHARH KATA ETABOR BERAD. BU LUG'AT BR YAG'NING O'ZIDA
HAM ZOHIL, HAM TASHABBUH SHIMOLIKHAM QALBTOOLIK LUG'ATNING BR
NAMUNALARIDAN SANALAD.

2

5

1. **ASK A QUESTION** WHAT DO YOU WANT TO KNOW? WHAT DO YOU WANT TO FIND OUT? WHAT DO YOU WANT TO TEST?

2. **DO BACKGROUND RESEARCH** WHAT DO YOU ALREADY KNOW? WHAT HAVE OTHER PEOPLE LEARNED? WHAT HAVE YOU LEARNED FROM YOUR READING?

3. **CONSTRUCT A HYPOTHESIS** WHAT DO YOU THINK WILL HAPPEN? WHAT DO YOU THINK WILL BE THE RESULT? WHAT DO YOU THINK WILL BE THE ANSWER?

The image is a composite. On the left is a painting of a man, likely a scholar or leader, wearing a yellow robe and a turban, sitting at a desk and writing. On the right is a mind map with a central blue circle containing the text "ASUL HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL". Eight star-shaped nodes surround the center, each containing a title:

- Top: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Top-Right: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Right: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Bottom-Right: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Bottom: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Bottom-Left: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Left: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL
- Top-Left: HADITH DURING THE CALIPHATE OF ASUL

Mavzu: "O'zbek frazeologiyasining shakllanishi"

Frazeologiya o'zini nima?

- "Fraza" - ibora, "logos" - ta'limot.
- Ma'no yaxlitligiga ega bo'lgan, mutlaq jaryomga qadar ilmiy va undan ortiq so'zlarning barchasini munosabidan tashkili topgan, natijasi tayyor ibora olib kiritiluvchi ko'chma ma'nodagi barchasi birliklar frazeologiyalardir, ya'ni iboralar deyiladi. Iboralar bilan shug'ullanuvchi tishunoslik bo'limi esa frazeologiya deb nomlanadi.

The diagram consists of three hexagons arranged horizontally. The first hexagon is green and contains the text 'Sohbatat Rahnawallari "Fizikologiya biolomiyatining asosiy ma'nolari"'. The second hexagon is yellow and contains the text '1.2. Fanning "Fizikologiya" sohasidagi a'lovi inqilobiy o'zgarishlar bilan bog'liq'. The third hexagon is red and contains the text 'Hikmatiyat "Fizikologiya"ni qayta ko'rib chiqish zarurati'.

- Frazеologiya boshqa mustaqil bo'limlardan ancha keyin, ya'ni
- XX asrning 50-yillaridan boshlab mustaqil bo'lim sifatida ular tarkibidan ajralib chiqdi.

- Frazеologiya boshqa mustaqil bo'limlardan ancha keyin, ya'ni
- XX asrning 50-yillaridan boshlab mustaqil bo'lim sifatida ular tarkibidan ajralib chiqdi.

• Frazologiyaning alohida tilshunoslik yo'nalishi sifatida shakllanishi mashhur rus tilshunosi V.V. Vinogradov nomi bilan bog'liq.

- Frazologiyaning alohida tilshunoslik yo'nalishi sifatida shakllanishi mashhur rus tilshunosi V.V. Vinogradov nomi bilan bog'liq.

"Основы
понятия русской
фразеологии как
лингвистической
дисциплины, в
его книги:
Избранные
труды". 3.
Лексикология и
лексикография

- O'zbek frazeologiyasining keng va chuqur tadqiq etilishida Sh. Rahmatullaevning xizmati katta bo'ldi. O'zining keng tadqiqotlari bilan O'zbek frazeologiyasiga asos soldi.
- V.V. Vinogradov ta'sirida u frazeologizmlar dolasini ancha torayitirdi va faqat ko'chma ma'noga asoslangan barqaror birliklarnigiga kiritdi.

- O'zbek frazeologiyasining keng va chuqur tadqiq etilishida Sh. Rahmatullaevning xizmati katta bo'ldi. O'zining keng tadqiqotlari bilan O'zbek frazeologiyasiga asos soldi.
- V.V. Vinogradov ta'sirida u frazeologizmlar dolasini ancha torayitirdi va faqat ko'chma ma'noga asoslangan barqaror birliklarnigiga kiritdi.

O'zbekiston Respublikasi
Tashkent shahri
Fizika fanlari instituti
Fizika bo'limi
Fizika kafedrasida
O'qituvchi
Fizika bo'limi
Fizika kafedrasida
O'qituvchi

"Fanlar tasnifi haqidgi so'z"
asarida quyidagilarni
ta'kidlagan:

Sodda soʻz haqida qan qan har bir alohida soʻz nimani bildirishi haqida, tur va tana munosabati, ularni xotirada saqlash, bayon qilish, boshqa tilardan soʻz olish masalalar bilan shugʻullanadi.

1

Mahmud Qoshg'ariy turkiy
tushunoslikning leksikologiya va
leksikografiyasiga ham asos soldi. U
leksikologiyaning ob'ekti bo'lgan
ma'noning ko'chishi, torayishi,
kengayishi, zid ma'noli so'zlar
(antonim), shakldosh so'zlar (leksik
omonimiy), ma'nodosh so'zlar (leksik
sinonimiy), bir so'zni zid ma'noda
qo'llash kabi masalalar bo'yicha
ma'lumot berdi.

2

O`simlik: o`t undi;

Hayvonlar yeydigan har turli o't, xashak:

Dori, davo: O'tichdim "dori
ichdim"²²

Og'u, zahar: Bek angar o't berdi
"Bekimda zahar berdi"

Shuningdek, ma'noning torayishi haqida fikr yuqtir ekan, **saban** so'zi ilgari qo'sh va omochlarning hammasi ma'nosida qo'llangan bo'lsa, so'ng faqat omochga xoslanganini ko'rsatadi.

U leksik omonimlarni shakliy o'xshash bo'lgan bir necha so'z sifatida e'tirof etadi. Shuning uchun ham bunday so'zlarni alohida maqola tarzida beradi va izohlaydi.

7

Alisher Navoiyning leksik qarashlari

Navoiy turk tilining huj'at bo'yidagi ko'rinishiga harakat qiladi. Buning uchun xalq tilidan forsiy ekvivalentni bo'lmagan bir qancha so'zlarni topadi.

Bular shunday so'zlardir, "barchasi muhojan day durki (ehtiroji), xalqum cho'g'i kidi anga muho) bo'lar. Ko'pi andoqduki, aslo xning mazmunini tshim qilmoq (fodalamoq) bo'lmis".

Ana shunday so'zlarga turk tilidan yuzta fe'lni keltiradi.

8

Turk tilida omonimlar g'oyat ko'pligini va bu she'riyatda so'z o'yini uchun qulay imkoniyat yaratishini ta'kidlaydi. Masalan, ot so'zi ism, "munadigan jonzor", "irg'it yoki tepkini bos (miltiqni ot)" ma'nolarini anglatadi. Bundan tashqari **tux, ko'k** so'zlari ham besh ma'noni bildirishini bayon qiladi.

Navoiy fe'llarning ba'zilarini umumiy birlashtiruvchi sememasi bilan bir-paradigmani hosil qilsa ham, lekin paradigma a'zolarining har qaysisi muayyan farqlovchi sememaga ham ega ekanligini ko'rsatadi.

**MAVZU:
O'ZBEK TILI
ORFOGRAFIYASINING
TARAQQIYOTI**

Orfografiya (yun. Orthos-to'g'ri va grafiya yozuv)-to'g'ri yozish haqidagi qoidalar tizimi.Tilshunoslikning ushbu bo'limida to'g'ri yozish qoidalar o'rganiladi

1
2

 So'z birikmalari qonunlari haqidagi fan

 Yozuv qonunlari va to'g'ri talaffuz qonunlari haqidagi fan

 She'r tuzilishi qoidalar haqidagi fan

Beruniy "Saydana" asarida arab yozuvida "katta baxtsizlik" borligini va ularning ayrim nuqtalar orqaligina farqlanishi qator qiyinchiliklarga olib kelishini aytadi

Abu Rayhon Beruniy.

Imlo haqidagi ma'lumotlarni Farobiyning "Fanlar tasnifi haqidagi so'z" asarida uchratamiz

 Sodda so'z haqidagi fan

 So'z birikmalari haqidagi fan

 Sodda so'z qonunlari haqida fan

3
4

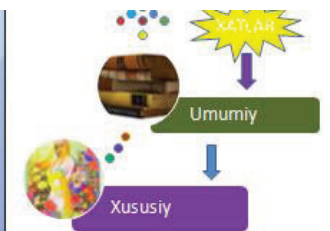
Xatini xud tashvish bilan o'qusa bo'ladi va asru mug'laqdur. Imlong yomon emas, agarchi xili rost emas. Takalluf qilay deysan, ul jihatdin mug'laq bo'ladi, mundin nari betakalluf va ravshan va pok alfoz bila biti, ham senga tashvish ozroq bo'lur va ham o'qig'uvchig'a

```

graph TD
    A[Mirza Mehdixon] --> B[Sanglohi (1760)]
    B --> C[Moboni ul-lug'at]
    C --> D[Muqaddima]
    D --> E[Tarsif]
        
```


Behbudiy "Kitobatul atfol" asarida yoshlarga maktub yozish qoidalari haqida ma'lumot beradi. U asarida yoshlarni sodda va ravon yozishga, o'zi tushunmaydiga so'zlarni qo'llamaslikka da'vat etadi.

9

10

1921

Maorifiyning eski imlo va yozuv bilan kengaytmak mumkin emas. Maorifiyning kengaytmak va savodxonlikni birinchi uchun imlo va yozuvni etirish zaruridir.

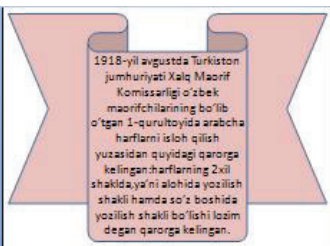

Butunlay hozirgi arab harflarini tashlab ko'p millatlar tomonidan qabul qilingan lotin yozuvini bilimadagi to'vushlarga muvofiq bir holga keltirib qabul qilish kerakdir.

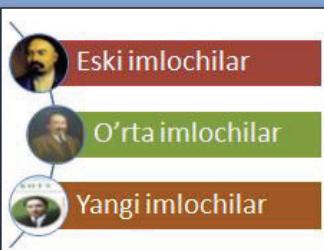
1905-1907-yillardan boshlab oʻzbek ziyolilari aynim arabcha harflarning shakliga, baʼzi imlo qoidalariga islohim kiritish toʻgʻrisida matbuotda yozib boshlaganlar. Tashabbus koʻrsatib "Turkcha qoida", "Imlo" kabi oʻquv-qoʻllanmalarni nashr ettirganlar.

11

1918-yil avgustda Turkiston Jumhuriyati Xalq Maorif Komissarligi oʻzbek maorifchilarning boʻlib oʻtgan 1-qurultoyida arabcha harflarni islohim qilish yuzasidan quyidagi qarorga kelingan: harflarning 2xil shaklda, yaʼni alohida yozilish shakli hamda soʻz boshida yozilish shakli boʻlishi lozim degan qarorga kelingan.

12

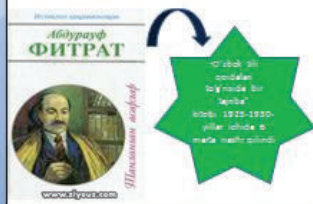

1925-yil 3-9-oktabr kunlari Buxorodagi Koʻkaldosh madrasasida Oʻrta Osiyo oʻzbeklari yozuvi va imlosi yuzasidan oʻtkazilgan konferensiya qatnashchilari

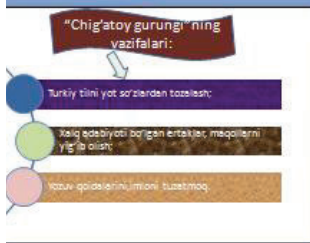
FOR AUTHOR USE ONLY

1

2

13

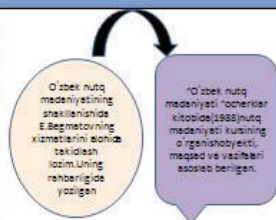
14

Mavzu:Uslubshunoslik va nutq
madaniyati
Mustaqillik davri o'zbek
tilshunosligi

50-yildan boʻlib d'zbek tiling uslubiyotini o'rganishga ham a'ldor qaratib bo'landi. Qunday harakatlari bo'lib Ayyub G'ulom va Sh. Sh. Abduraimonovlar bnd.

A.G'ulom 1941-yilida nashr etgan "O'zbek tilida kelishliklar boshida"
Xalq dostonlarida kelishliklarning ishlatilishidagi o'ziga
xos xususiyatiga e'tibor qaratgan.
Sh.Shoebdurexmonovning "Ravshan dostonining tili va
usuli" (1949)
Mavzusidagi nomodlik dissertatsiyasi yilni shu
muamмога bag'ishlangan dastlabki monografiya
sanaidi.

Stilistika
(uslubiyat)-
yunoncha soʻz
boʻlib „stil uchi
ingichka qilib
yoʻnilgan tayyqcha
demak, uning
arabcha sinonimi
uslub yoki
uslubiyatdir

[illegible]

I.Rasulov, R.Qo'ng'urov, H.rustamov

ЎЗБЕК
ТИЛИ
СТИЛИСТИКАСИ

www.siyoz.com

Prinsip 2: Bagaimana bahasa komunikasi media digital? (kapan, norma, dan nilai media digital) (bagaimana di dunia maya, sering kali digital media yang beres di digital dan yang tidak sesuai akan terlarang dan dihilangkan)

```
graph TD; A[Prinsip 2: Bagaimana bahasa komunikasi media digital? (kapan, norma, dan nilai media digital) (bagaimana di dunia maya, sering kali digital media yang beres di digital dan yang tidak sesuai akan terlarang dan dihilangkan)] --> B[1. Fonetik media digital]; A --> C[2. Semantik media digital (di dunia maya)]; A --> D[3. Grammatik media digital]; A --> E[4. Sintaks media digital]; A --> F[5. Pragmatik media digital]; A --> G[6. Grafik (visual) media digital]; A --> H[7. Interaksi media digital]; A --> I[8. Teks (tulisan) media digital]; A --> J[9. Perekaman media digital];
```

1. Fonetik media digital

2. Semantik media digital (di dunia maya)

3. Grammatik media digital

4. Sintaks media digital

5. Pragmatik media digital

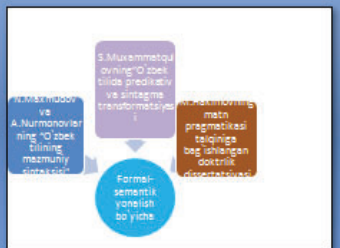
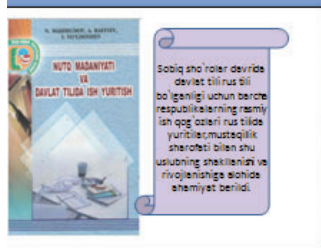
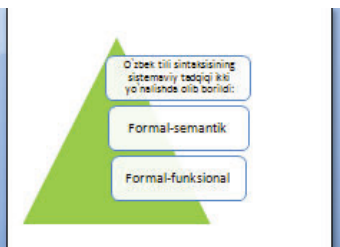
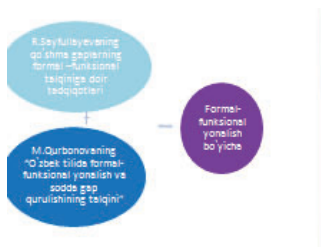
6. Grafik (visual) media digital

7. Interaksi media digital

8. Teks (tulisan) media digital

9. Perekaman media digital

Mustaqillik sharoitlari bilan o'zbek tili leksikologiyasida hammatarafli muayyazlar bo'lgan kiritilish-hetmatovye R.Rasulovning "O'zbek tili sistem leksikologiyasida asosiy kitobining nashr etilishi faqat o'zbek tilshunosi, balki butun turkshunosi uchun ham yodga bori.

Mavzu: O'zbek tili morfologiyasining shakllanish bosqichlari

1

2

Mahmud Qashg'ariy "Devonu lug'atit turk" asarida fe'l zamonlarini uchga bo'ladi:

Fe'lning atigi uch zamon: shakli harom va fe'l harorat qurilishi qurilishi, fe'lning atigi uch zamon:

1. Zamon harom va fe'l harorat qurilishi qurilishi, fe'lning atigi uch zamon:

2. Zamon harom va fe'l harorat qurilishi qurilishi, fe'lning atigi uch zamon:

3. Zamon harom va fe'l harorat qurilishi qurilishi, fe'lning atigi uch zamon:

MAVZU: FITRAT
GRAMMATIKASI HAQIDA

- 1 •OT
- 2 •SIFAT
- 3 •SON
- 4 •FE'L
- 5 •OLMOSH

Fitratning morfologik qarashlari.

- Fitrat so'z turkumi, so'zlarning grammatik kategoriyalari haqida ham izchil ma'lumat beradi. Har birlarining morfologiyasida so'z tushunchasi markaziy o'rinni egallaydi. Fitrat ham "Seif" asarida so'z haqida alohida to'xtaladi.

1
2

Fitrat so'zga ma'nododiy asos-ohang-urg'ulardan tashkil topgan murakkab bir butunlik sifatida yondashadi.

U "har bir so'zning so'z bo'lishi uchun ma'no bildirishi, ohang va bosim bo'lishi lozim"ligini ta'kidlaydi.

Qo'shimchalar "mustaqil ma'no, ohang va bosimga ega bo'lmagan uchun uchun so'z bo'la olmasligi"ni ta'kidlaydi.

Fitrat so'zlarni semantik tamoyil asosida, ya'ni qanday ma'noni bildirishiga ko'ra quyidagi turlarga ajratadi

5
6

Sifat

- Fitrat sifatga ta'rif berib o'tirmay, to'g'ridan to'g'ri uning tub va yasama sifatlarga bo'linishi va yasama sifatlarning hosil bo'lish yo'llari haqida fikr yuritadi. Uning fikricha, yasama sifatlari quyidagicha hosil bo'ladi. ➡

9

FITRAT TA'RIFI GA KO'RA:

"Koraga ko'rinishlik nazari"

"Tayinlanish bo'yiga bo'linmaydigan ot"

HQIRISI O'ZBEK ADABIY TIUDA

Aniq ot

Mavhum ot

10

FE'L

- Fitrat fe'lga mazmunli va grammatik nuqtayi nazaridan yondashadi. Fe'lning harakat bildirishini hamda shaxs va zamon grammatik ma'nosini bildiruvchi shakllarga ega bo'lishini quyidagicha bayon qildi ➡
- "Har bir fe'l bir ish bilan uning ishlovchisi hamda bir zamonni bildiradi"
- Fe'lning bu jihatini uning uch "butagi" seneledi. Shu uch butoqning o'rganishiga qarab, fe'llar turli o'rganishlarga uchrashi ko'rsatiladi.

Yasama sonlar ma'nosi va yasovchi qo'shimchalariga ko'ra:

MAVZU: TILSHUNOSLIKNING YANGI YO'NALISHLARI

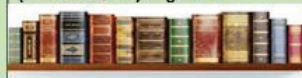
1

2

Tilshunoslikning amaliy va nazariy turlari mavjud bo'lib, nazariy tilshunoslik tilning strukturasi (grammatikasi) va uning ma'nosi (semantikasini) o'rganadi.

FOR AUTHOR USE ONLY

Atomistik lingvistika -

Har bir individual til birliklarining taraqqiyotini, o'zlashini alohida o'rganishga qaratadi.

Struktural lingvistika -

Husn sistemasidagi ichki munosabat va aloqlarni tadqiq etadi.

7

8

Dinamik lingvistika - asosan, tilni real mavjudligida, turlicha vazifalarni faol bajarishda, "taraqqiyotda", o'zgarishda tadqiq qiladi

Statik lingvistika

Til taraqqiyotidagi to'liq sinxronlashgan muayyan bir davrni ajratadi va uni tasvirlaydi.

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING LINGVISTIK QARASHLARI

Zahiriddin Muhammad Bobur ajoyib sarkarda, buyuk davlat arbobi, iste'dodli shoir, muarrir, geograf, etnograf, adabiyotshunos, tarixshunos, islomshunos, musiqa-shunos sifatida dunyo ilm ahliga ma'lum va mashhurdir.

U tili-shunoslikka doir maxsus asar yozmagan bo'lsa ham, o'zining qo'moniy asari bo'lgan "Yo'qonoma" ("Bobur nomi") da tili-shunoslikka doir bir qator qimmatli fikrlarini bayon qiladi. Zahiriddin Muhammad Bobur Akbar Navoiyning o'zbek adabiy tili istiqbol yo'nalididagi kurashini davom ettirdi.

Bobur suvq madaniyatiga alohida o'ibor bergan. Jangda talabga muvofiq shakllanib har socha bor jasag'vor va ta'dirchu suvqi orqali dahl shakllangan, g'alabaga hisobchi ruhini uyg'otgan va muvaffaqiyat qozongan. Faqat og'zaki suvqi emas, yozma suvqi ham soda, ravon va tavaddi bo'lishi kerakligini aytib o'tgan.

1

2

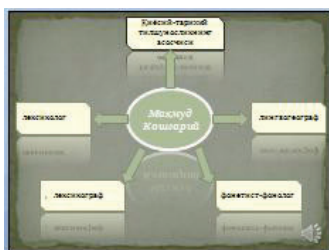
Bobur ma'lum laqab yoki taxallus bilan izohlanuvchi soq' o'tlar haqida fikr yuritish ekan, bunday laqab va taxalluslarning etimologiyasi haqida ham ma'lumot beradi. Masalan, o'ltas laqabining etimologiyasi haqida yozadi: "Sulaym Ma'rifatullo min kichik Sulaym Ahmadxon e'ldim. Oltasxonung a ma'haridi. Oltasxonning soq'i ma'haridi mani derlarkim, qalmaq va ma'g'ul e'li bila o'ltasxonkiki "oltas" derladi. Oltasxonki soq'i borib qalbi kichikni qirg'ib, oltasxon kichikni da-da kichikni qirg'ib, kichik Oltasxon bo'labdi."

Kabul viloyatining tog' lari, tog'laridagi o'simliklari haqidagi o'simliklar haqida to'xtab o'tadi.

Araah, hind tili-raning o'ziga xos tovush tizimi, o'zbek tili tovush tizimida farqlanishini, shuningdek, har qaysi tili-rning shavdlararo fonetik tafavvutlarini, shuning uchun ham ayrim so'zlarning shu til fonetik qo'moniyatiga muvofiqshahili haqida fikr yuritadi.

Shuningdek, arab tilida "g" tovumi yo'qligi va tovumi shakllanib o'tgan so'zlar arab tiliga o'tkazilganida "j" tovumi bilan shakllanishini bayon qiladi. Bundan ko'rinadiki, Bobur de Kartendun sacha avval Bobur oltasxon va bo'rtqonpanday de boshlangan hodisa haqida fikr yuritadi.

Mazmuniy kateqoriyalar mazmuniy maydonni tashkil etadi. Mazmuniy maydon mazmuniga ko'ra tashkil etilgan tashkil etilgan bog' o'tlar paydo bo'la boshladi. Ana shunday bog'ni tashkil etadi. 1953-yilda ingliz tili-shunosi I. M. Koje tanomidan yaratildi. A'isha mazmuniy maydon tashkil etishi deya nomlanmagan bo'lsa ham, "Vaqo" bunday bog' o'tlarining dastlabshidir. Xususan, nomlarni qayidagicha tashkil etilgan bo'ldi.

9

10

FONETIKA SOHASIDA:

A.G'ULOMOV

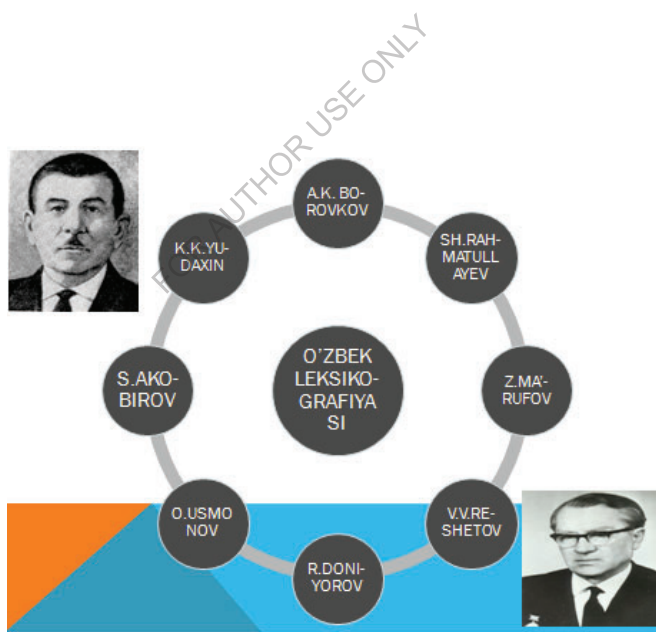
V.V.RESHETOV

S.H.SHOABDURAHMONOV

A.M.SHCHERBAK

YARATILGAN LUG'ATLAR:

SO'Z YASALISHI BO'LIMI

XX ASRNING 40-YILLARIDA SHAKLLANDI.

A. G'ulomov

"O'zbek tilida so'z yasash yo'llari
haqida" (1949)

A. Hojiev

"Hozirgi o'zbek tilida forma yasalishi"
(1979);

"O'zbek tilida so'z yasalishi" (1987).

MORFOLOGIYA

"O'ZBEK TILIDA KELISHIKLAR"(1941);
"O'ZBEK TILI MORFOLOGIYASIGA KIRISH"
(1953);
"FE'L" (1954).

A.G'ULOMOV

"O'ZBEK TILIDA YORDAMCHI
SO'ZLAR" (1953)

SH.SHOAHDURAHMONOV

A.N. KONONOV

"HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI
GRAMMATIKASI" (1960)

"O'ZBEK TILIDA RAVISHDOSH VA
SIFATDOSH" (1953)

M.ASQAROVA

A.G'ULOMOV

**"O'ZBEK TILIDA
ANIQLOVCHILAR"(1942); "O'ZBEK
TILIDA SO'Z TARTIBI" (1947);
"SODDA GAP" (1948-1955);
"HOZIRGI O'ZBEK ADABIY
TILI.SINTAKSIS"(M.Asgarova
bilan) (1963).**

**"GAPNING AJRATILGAN IKKIN-
CHI DARJALI BO'LAKLARI"
(1956); "QO'SHMA GAP" (1957);
"QO'SHMA GAP SINTAKSISI
ASOSLARI"(1958); "QO'SHMA GAP
SINTAKSISI"(1964)**

G.ABDURAHMONOV

FOR AUTHOR USE ONLY

**"O'ZBEK URUG'LARIDA
QATAG'ONLAR VA ULARNING TILI"
(1930); "O'ZBEK LAHJALRI
TASNIFIDAN BIR TAJRIBA" (1936)**

G'OZI OLIM YUNUSOV

K.K. YUDAXIN

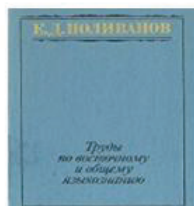
**"QORABULOQ SHEVASINING AYRIM
XUSUSIYATLARI" (1927);
"CHIG'ATOY TILINING FONETIK
TARKIBI" (1929)**

E.D. POLIVANOV

"TOSHKENT DIALEKTI TOVUSH
TARKIBI"(1922); "SHOVOT
TUMANI QIYOT-QO'NG'IROT
SHEVASI"(1934)

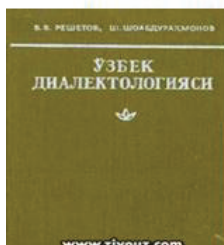
"O'ZBEK DIALEKTIKASI VA
O'ZBEK ADABIY TILI"(1935)

"O'ZBEK TILNING MARG'ILON
SHEVASI"(1941);
"O'ZBEK TILNING NAMANGAN
SHEVASI"(1953); "TOSHKENT
VILOYATI QURAMA
SHEVALARI.FONETIK VA
MORFOLOGIK SISTEMA"(1952)

V.V.RESHETOV

O'ZBEK DIALEKTOLOGIYASI RIVOJIDA
U. TURSUNOV, SH. SHOABDURAHMONOV,
M. MIRZAYEVLARNING HISSALARI BEQIYOS.

G'ABDURAHMONOV

**"XI ASR QADIMGI TURKIY TIL
SINTAKSISI BO'YICHA
TADQIQOTLAR"(1973);
"O'ZBEK TILINING TARIXIY
GRAMMATIKASI"(SH.Shukurov bilan
hamkorlikda); "QADIMGI TURKIY
TIL"(A.Rustamov bilan
hamkorlikda)(1982).**

**U.TURSONOV, B.O'RINBOYEV,
A.ALIYEVLAR "O'ZBEK ADABIY TILI
TARIXI" asarini yaratdilar.
H.G'NE'MATOV esa "FORMALNAYA
MORFOLOGIYA TURKOYAZICHNIX
PAMYATNIKOV XI-XII V.V."asari orqali
til tarixiga formal-funksional metodni
olib kirdi.**

TILSHUNOS OLIMLAR

ABDURAHMONOV G'ANIJON

O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi G'anijon Abdurahmonov 1925-yil 3-dekabrda Farg'ona viloyatida tavallud topgan. U tilshunos olim sifatida o'zbek tili tarixi, o'zbek tili fonetikasi, morfologiyasi, sintaksisi, tilning badiiy-estetik vazifasi, shuningdek, tilshunoslikning umumiy masalalari doirasida barakali faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Xususan, «Gapning ajratilgan ikkinchi darajali bo'laklari» (1956), «Qo'shma gap» (1957), «Qo'shma gap sintaksisi asoslari» (1958), «Qo'shma gap sintaksisi» (1964), «O'zbek adabiy tilining uslubiy normalari» (1973), akademik A.Rustamov bilan hamkorlikda yozilgan «Alisher Navoiy asarlarining grammatik xususiyatlari» asarlari alohida ahamiyatga ega.

Akademik G'.Abdurahmonov oliy va o'rta ta'lim bo'g'inlarida filologiya ta'limini yuksaltirish sohasida tinimsiz mehnat qilmoqda. Jumladan, akademik A.Rustamov bilan hamkorlikda yozilgan «Qadimgi turkiy til» (1982), Sh.Shukurov bilan hamkorlikda yozilgan «O'zbek tilining tarixiy grammatikasi» (1973) kabi qator asarlari bilan o'zbek ilmiy tilshunosligining shakllanishi va rivojlanishi uchun xizmat qildi. Uning tahriri ostida o'zbek tilining ikki tomli akademik grammatikasi («O'zbek tili grammatikasi» (2 tomli, 1975–76)) yaratildi. X–XI sinflar uchun yozilgan ona tili dasturi va darsligi ko'p yillardan buyon yosh avlodga til haqida bilim berishga xizmat qilib kelmoqda.

ABDURAIMOVA MUHABBAT

Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Muhabbat Abduraimova 1943 yilda Toshkent shahrida tavallud topgan. Olima o'zining sal kam 50 yillik pedagogik faoliyati davomida yoshlar ongi va shuuriga ona tiliga mehr va sadoqat tuyg'ularini singdirish, darsliklarning yangi avlodini yaratish, ona tili ta'limi mazmunini yangilash kabi islohotlar bilan bog'liq jarayonlarda faol ishtirok etib kelmoqda.

Olima ona tili va o'zbek tili ta'limini takomillashtirishning dolzarb masalalari bilan shug'ullanuvchi Respublika Doimiy anjumani tashabbuskori va tashkilotchilaridan biri. 8- sinf "Ona tili" darsligi mualliflaridan biri.

M.Abduraimova ayni paytda O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi Respublika Ta'lim markazi filologiya bo'limini boshqarib kelmoqda.

ABDURAUUF FITRAT

Shoir va nosir, dramaturg va publitsist, tilshunos va adabiyotshunos, tarixchi va faylasuf, san'atshunos va jamoat arbobi Abdurauf Fitrat 1886- yilda Buxoroda ziyoli oilasida tavallud topgan. Buxoro va Istanbul madrasalari va dorilfununlarida o'qigan. Arab, fors va turk tillarini mukammal bilgan. Otasi savdogar bo'lib, 1918- yilgacha Qashqarda turib qolgan. Fitrat 1909- yili Turkiyaga o'qishga borib, 1913- yilgacha Istanbul dorilfununida tahsil ko'rgan. Turkiyada tashkil topgan "Buxoro ta'limi maorifi" uyushmasida faollik ko'rsatgan. Uning ilk to'plami "Sayha" (1911) va asarlari "Sayyohi hindi", "Munozara" shu yillari Turkiyada chop etilgan. Asarlari jadidchilik g'oyalari bilan sug'orilgan. U Turkiyada Fitrat (zukko, dono, bilimdon) deb taxallus olgan. Ijodi o'z xalqini zulm botqog'idan qutqarish, Ovro'pa fani va madaniyatini targ'ib qilish g'oyasini ilgari suradi. 1917- yilgi fevral inqilobidan keyin "Hurriyat" gazetasini tashkil etib, unda asarlari bosiladi. Uning "Qon", "Begijon", "Temur sag'anasi", "O'gizxon", "Abo Muslim", "Hind ixtilochilari", "Chin sevish", "Abulfayzxon", "Arslon", "Vose' qo'zg'oloni" dramalarida milliy mustaqillik uchun kurash ifodalangan. 1922- yili nashr etilgan "O'zbek yosh shoirlari" to'plamida "Mirrix yulduziga", "Behbudiyning sag'anasini izlab", "Sharq", "Shoir" she'rlarida Oktabr inqilobidan keyingi voqealarning g'ayri insoniy mohiyatini fosh qilgan. "Shaytonning tangriga isyoni" dramasi, "Qiyomat" kabi hikoyalarida diniy aqidaparastlik fosh etilgan.

Adabiyotshunos sifatida "Adabiyot qoidalari", "Eski o'zbek adabiyoti namunalari", "Aruz haqida" kabi ishlari, Hayyom, Firdavsiy, Bedil, Navoiy, Ahmad Yassaviy, Sulaymon Boqirg'oniy haqida tadqiqot yaratgan.

Fitratning o'zbek tili grammatikasiga oid darsliklari ("Sarf", "Nahv") 1925–1930- yillarda besh marta chop etilgan. Filologik tadqiqotlari uchun unga o'zbek olimlari orasida birinchilardan bo'lib professor unvoni berilgan.

Fitrat 1938- yil 4- oktabrda hukumat qarori bilan otib o'ldirilgan.

1991- yil 25-sentabrda adabiyotshunoslik sohasidagi xizmatlari uchun Alisher Navoiy nomidagi Respublika Davlat mukofoti berilgan.

ABDULLAYEV YO'LDOSH

“O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan xalq ta'limi” xodimi, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Y.Abdullayev 1926- yilda Toshkent shahrida tug'ildi. 1940-yilda Toshkent O'qituvchilar instituti va O'rta Osiyo davlat universitetining filologiya fakultetida tahsil oldi. 1950-yildan Qori Niyoziy nomidagi Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institutiga ilmiy xodim bo'lib ishladi.

Y.Abdullayev bir necha darslik, o'quv qo'llanmasi, yuzdan ortiq maqolalar muallifidir. “Sintaksis va punktuatsiya mashqlari to'plami” (Z.Ma'rufov bilan hamkorlikda) 1952-1956 yillarda besh marta nashr hilingan. 5-6- va 7-8-sinflar uchun “O'zbek tili darsligi” (A.Borovkov, Z.Ma'rufov, T.Shermuhamedov bilan hamkorlikda) 1957- yildan 2002- yilgacha amalda bo'ldi.

“Diktantlar to'plami” (Sh.Koyenov bilan hamkorlikda, 2- nashri) 1957- va 1966-yillarda, “Imlo lug'ati” (O'rta maktab o'qituvchilari uchun, M.Omilxonova va S.Zufarova bilan hamkorlikda) 1970- yilda nashr qilingan.

Y.Abdullayev bir necha marta “Faxriy yorliq”lar va “Shuhrat” medali bilan taqdirlangan.

QOSIMOVA KARIMA

Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent K.Qosimova 1923-yil Toshkent shahrida tug'ildi. 1940- yilda maktabni tugatib, mahalla xotin-qizlar klubida tashkilotchi bo'lib ishladi. 1942- yilda Toshken davlat pedagogika instituti qoshida tashkil etilgan o'qituvchilar tayyorlash kursini bitirdi. 1952-1955- yillarda Toshken davlat pedagogika instituti aspiranturasida tahsil oldi. 1942-1952- yillarda maktabda o'qituvchilik faoliyati bilan shug'ullandi. 1956-1959- yillarda institutning O'zbek tilshunosligi kafedrasida ishladi. 1960-1964- yillar mobaynida Qori Niyoziy nomidagi Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institutida faoliyat ko'rsatdi. 1964-1990- yillarda Toshken davlat pedagogika institutida ishladi.

K.Qosimova hammualligida 4- sinf uchun “O'zbek tili darsligi” (1963) (hamkorlikda), 2- sinf uchun “Ona tili darsligi” (1996) (hamkorlikda), 5- sinfi uchun “Ona tili darsligi” (1997, 1998) nashr qilingan.

K.Qosimova “O'zbekiston halq ta'limi a'lochisi” ko'krak nishoni, “Shuhrat” medali bilan taqdirlangan.

SAYFULLAYEV RAUF

Filologiya fanlari doktori, professor R.Sayfullayev 1924-yili Buxoro (Navoiy) viloyati Qiziltepa tumanida tavallud topgan. 1940-44 yillarda Buxoro davlat pedagogika institutida, 1947-49 yillarda Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston davlat universitetida tahsil olgan. O'z faoliyatini o'rta maktabda o'qituvchilikdan boshlagan R.Sayfullayev Buxoro davlat pedagogika institutida assistent, 1960 yildan boshlab O'zbekiston pedagogika ilmiy-tekshirish institutida katta ilmiy xodim, bo'lim boshlig'i bo'lib ishladi. Olim maktab ona tili ta'limi uchun ko'plab ilmiy, ilmiy-uslubiy, uslubiy ishlar yaratgan. Uning 50 dan ortiq darslik, qo'llanma, risolalari chop etilgan. 1993 yilda “O'zbek tili” darsligi (kechki maktablarning 8-9 sinflari uchun; G'.Abdurahmonov, H.Rustamovlar bilan hammualliflikda), 1995 yilda mazkur olimlar bilan hamkorlikda yaratilgan “Ona

tili” darsligi (kechki maktablarning X-XII sinflari uchun) “O’qituvchi” nashriyotida nashr qilingan.

Xalq maorifi a’lochisi (1976) R.Sayfullayev “Mehnat veterani” (1984), “Qori Niyoziy” (1986), “Shuhrat” medallari (1994) bilan taqdirlangan.

R.Sayfullayev 2002 yilda vafot etgan.

SAYFULLAYEVA RA’NO

Filologiya fanlari doktori, professor R.Sayfullayeva 1948-yili Buxoro viloyatida tavallud topgan. 1972-yili ToshDUning filologiya fakultetini tamomlagan. 1979-yildan Mirzo Ulug’bek nomidagi O’zbekiston Milliy universiteti O’zbek tilshunosligi kafedrasida faoliyat ko’rsatib keladi. Bir necha yil O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasida bo’lim bo’shlig’i vazifazida ishladi.

Olima o’zbek tilidagi qo’shma gaplarning substansial tadqiqi bilan shug’ullanib kelmoqda. Uning hammualliflikda yaratgan oliy o’quv yurtlari uchun “Hozirgi o’zbek adabiy tili”, o’rta ta’lim 8-9 sinflari uchun “Ona tili” darsliklari zamonaviy tipdagi qo’llanmalar sifatida amalda.

RUSTAMOV ALIBEK

Taniqli tilshunos, filologiya fanlari doktori, professor, O’zFA akademigi A.Rustamov 1931 yilda Toshkent viloyatida tavallud topgan. U o’zbek tili tarixi, tilning badiiy-estetik vazifasi, tilshunoslikning umumiy masalalarini hal qilishda barakali faoliyat ko’rsatib kelmoqda. Xususan, «Navoiyning badiiy mahorati» (1979), «Qofiya nima?» (1975), «Mahmud Zamaxshariy» (1971), akademik G’.Abdurahmonov bilan hamkorlikda yozgan «Alisher Navoiy asarlarining grammatik xususiyatlari» asarlari alohida ahamiyatga ega.

Akademik A.Rustamov oliy o’quv yurtlarida filologiya ta’limini yuksaltirish sohasida tinimsiz mehnat qilmoqda. Jumladan, G’.Abdurahmonov bilan hamkorlikda yozgan «Qadimgi turkiy til» (1982) o’quv qo’llanmasi qadimgi turkiy manbalarni o’qish va ularni tahlil etish bo’yicha talabalarning doimiy hamrohiga aylanib qoldi.

SOBIROV ABDULHAY

Andijon davlat universiteti Tilshunoslik kafedrasida professori, filologiya fanlari doktori Abdulhay Sobirov 1957- yilning 15- iyunida Andijon viloyatining Xo’jaobod tumanida tavallud topgan. U tilshunos sifatida o’zbek tili terminologiyasi, leksikologiyasi va leksikografiyasi sohalarida faoliyat ko’rsatib kelmoqda. A.Sobirov tomonidan chop ettirilgan "O’zbek tili faol so’zlarining izohli lug’ati" (1999, hammualif), "O’zbek tilining leksik sathini sistemalar sistemasi tamoyili asosida tadqiq etish" (2004) kabi asarlar bunga misol bo’la oladi.

A.Sobirov umumiy o’rta ta’lim va akademik litsey o’quvchilari uchun professorlar A.Nurmonov, M.Mahmudovlar bilan hammualliflikda darsliklarning yangi avlodini yaratish ishiga munosib hissa qo’shib kelmoqda. 5-, 6-, 7-, 9-sinflar uchun "Ona tili" (2004, 2005, 2006), "O’qituvchi kitobi" (2004, 2005,

2006), akademik litseylarning 1-3- bosqich talabalari uchun "Hozirgi o'zbek adabiy tili" (2001, 2002, 2003) darsliklarining yuzaga kelishida xizmatlari katta

G'OZI OLIM YUNUSOV

G'ozim Olim Yunusov 1893- yilda Toshkentda xizmatchi oilasida tug'ildi. Boshlang'ich ma'lumotni ham shu yerda olgach, 1908- yilda Qohiraga borib o'qidi, 1914- yildan esa Turkiya universitetida tahsil ola boshladi.

Tilshunos dastlab 1923- yilda chet eldan qaytgach, jamoat ishlarida ishlab, tarjima bilan ham shug'ullandi. Keyinchalik Samarqandda Til va terminologiya komitetida faoliyat ko'rsatdi va filologiya fakultetida dars berdi. 1931- yili Toshkentga qaytdi. U yerda ham filologiya fakultetida ishlab, tilshunoslik seksiyasini boshqardi.

G'.O.Yunusovga 1930- yildayoq Sharqshunoslik instituti tomonidan professorlik unvoni berilgan.

G'.O.Yunusovning ilmiy-pedagogik faoliyati ko'p qirrali va sarmahsul bo'lgan. Buni olimning tilshunoslik, adabiyotshunoslik, folkloristika, etnografiya, tarix, arxeologiya, huquqshunoslik, falsafa kabi sohalarda qalam tebratganidan bilish mumkin. U juda ko'p tillarni bilgan.

Olim o'z xalqining hayoti, ayniqsa, tili, yozma va og'zaki adabiyoti bo'yicha ko'p materiallar to'plashga muvassar bo'lgan, shu materiallar asosida "O'zbek lahjalarini tasnifda bir tajriba" (1936), "O'zbek urug'laridan qatag'onlar va ularning tili" (1930), "O'zbek tili grammatikasi" (1936, qo'lyozma) kabi asarlar yaratgan. 1922- yilda "Alpomish" dostonini ham birinchi bo'lib G'.O.Yunusov yozib olgan.

Atoqli olim qizqa, lekin sarmazmun hayot ko'rdi. Uning boy lingvistik, folklorshunoslik va etnografik merosi o'zbek milliy madaniyati, tili xazinasidan munosib o'rin olgan.

G'.O.Yunusov 1939- yilda vafot etdi.

SHOABDURAHMONOV SHONAZAR

Filologiya fanlari doktori, professor, O'zFA akademigi Sh.Shoabdurahmonov 1924- yilda Toshkentda tavallud topgan.. O'zbek tili fonetikasi, o'zbek tilining badiiy-estetik vazifasi, leksikografiyasi, morfologiyasi, dialektologiyasi yuzasidan qator salmoqli asarlar yaratib, tilshunosligimiz rivoji uchun munosib hissasini qo'shdi. Jumladan, «O'zbek tilida yordamchi so'zlar» (1953), «Fonetika. O'zbek tili fonetikasiga doir ba'zi masalalar» (1953), «O'zbek tilida punktuatsiya» (1955), «O'zbek adabiy tili va o'zbek xalq shevalari» (1962) kabi asarlari o'zbek tilshunosligining rivoji uchun munosib hissa bo'lib qo'shildi.

Akademik Sh.Shoabdurahmonov o'rta va oliy ta'limda o'zbek tili va tilshunosligini o'qitishni takomillashtirish borasida ham samarali mehnat qildi. Ayniqsa, uning V.Reshetov bilan hamkorlikda oliy maktablarning o'zbek filologiyasi fakulteti talabalari uchun «O'zbek dialektologiyasi» (1962, 1969, 1978) darsligi, shuningdek, o'rta maktablarning IX sinfi uchun hammualliflikda yozilgan «O'zbek tili» (1977, 1978, 1980, 1982) hamda oliy o'quv yurtlari uchun

yaratilgan «Hozirgi o'zbek adabiy tili. I qism» (1980) darsliklari alohida ahamiyatga ega.

G'ULOMOV AYYUB

O'zbek formal tilshunosligining asoschisi A.G'ulomov 1914- yilda Toshkentda tavallud topgan. U «O'zbek tilida aniqlovchilar» (1940), «O'zbek tilida kelishiklar» (1940), «O'zbek tilida ko'plik kategoriyasi» (1944), «O'zbek tilida urg'u» (1947), «Sodda gap sintaksisi» (1948), «Sodda gap» (1955), «O'zbek tilida tarixiy so'z yasalish muammolari» (1955), «Fe'l» (1957) kabi qator asarlari bilan o'zbek ilmiy tilshunosligining shakllanishi va rivojlanishi uchun xizmat qildi. Uning rahbarligida o'rta maktablarning V, VI, IX sinflari uchun yozilgan ona tili darsligi yigirma yilga yaqin yosh avlodga til ta'limini singdirishga xizmat qildi.

Respublikamizning barcha ona tili va adabiyot muallimlari A.G'ulomov tomonidan oliy o'quv yurtlarining o'zbek filologiyasi fakultetlari uchun yozilgan «Hozirgi o'zbek adabiy tili. Sintaksis» kitobidan o'zbek tili sintaksisining sir-asrorlarini o'rgangan va hanuz o'rganib kelmoqda. Uning ilmiy xulosalari, nazariy qarashlari o'zbek tilshunosligining hozirgi taraqqiyoti uchun ham asos bo'lib xizmat qilmoqda.

A.G'ulomov 1984- yilda vafot etgan.

BUXORO TILSHUNOS OLIMLARI

Ne'matov Hamid G'ulomovich

1941-yil 22-noyabrda Buxoro shahridagi Modarixon guzarida tug'ilgan. Filologiya fanlari nomzodi (1970), filologiya fanlari doktori (1978). Leningrad davlat universitetining sharqshunoslik fakultetida tahsil olgan. 1982-yildan 2004-yilgacha o'zbek tilshunosligi kafedrasini mudiri. 1970-yilda «Qoshg'ariy "Devon" materiallari asosida fe'l morfologiyasi» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini, 1978-yilda «XI-XII asr sharqiy turkcha morfologiyasi» mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qilgan. Hamid Ne'matov uchinchi avlod o'zbek tilshunoslarning sardori, iste'dodli olim, o'tkir nazariyotchi va amaliyotchi, o'zbek tilshunosligining eng yetuk vakillaridan biridir. Ustozlari mashhur turkiyshunos akademik A.N.Kononov va professor S.N.Ivanovlar edi. 1967-1970 yillarda Sankt-Peterburg universitetining aspiranturasida bilim oldi. 1970-yilda akad. A.N.Kononov rahbarligida ««Devoni Koshg'ariy» materiallari asosida fe'l morfologiyasi» mavzusida nomzodlik, 1978-yilda «Морфология восточно-тюркского языка XI – XII в.в» mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qildi. 1982-yilda professor unvoni berildi. Prof. H.Ne'matov 1991-yildan shu kungacha amalda bo'lgan «O'zbek tili doimiy anjumani» (O'TDA)ning asoschisi, tashkilotchisi va raisi hamdir. U ona tili ta'limi bo'yicha amalda bo'lgan qator dastur, darslik, qo'llanma larning muallifidir. H. Ne'matov o'zbek tilshunosligida ustozlari boshlagan til va nutqni farqlash g'oyasini davom ettirdi va o'zbek substansial tilshunosligini yaratdi, ilmiy izlanish va tadqiqotlarda dialektik falsafaga - uning qonun va kategoriyalariga asoslandi. Ustoz til hodisalari mohiyatini ochishga asoslangan maktab yarata oldi. Olim nafaqat tilshunos sifatida, balki filolog, turkolog sifatida respublikada va hamdo'stlik davlatlarida, Turkiya, Rossiyada ham taniqlidir. U islom falsafasini ham mukammal biluvchi shaxsdir.

Asosiy ishlari: Qarang: Mohiyatga intilgan olim. Buxoro. 2001.

Ne'matov H., Hamroeva SH. «Lingvistik tadqiqot metodikasi, metodologiyasi, metodlari». Buxoro, 2005. 4,5 b.t.

Ne'matov H., Baqoxo'jaeva M. O'zbek tilshunosligi kafedrasini 60 yoshda. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 4-9-betlar.

Ne'matov H., Abuzalova M. Navbatdagi vazifalar. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 31-33-betlar.

Ne'matov H. «Ona tili»ning o'quv fanlari tizimidagi o'rni. «Til - nutq dixotomiyasi» mavzusiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy anjuman materiallari. Samarqand, CHet tillar instituti, 2005.

Ne'matov H. «Ona tili»ning o'quv fanlari tizimidagi mavqei. O'zbek tili doimiy 8-anjumani materiallari. Toshkent, 2005, 47-48-betlar.

G'ULOMOV ASKAR

Askar G'ulomov 1940- yil 15-dekabrda Buxoro shahrida tavallud topgan, pedagogika fanlari doktori, Buxoro universiteti O'zbek tilshunosligi kafedrası professori, o'zbek tilini umumiy ta'lim tizimida o'qitish bo'yicha respublikamizda birinchi fan doktori. 1978- yilda nomzodlik dissertasiyasini mashhur tadrishi T.Salimov rahbarligida "IV sinfda ona tilini o'qitish jarayonida o'quvchilarning mustaqil ishlari" mavzusiga yoqlagandayoq olim ona tili ta'limining sovet davrida mutlaqlashtirilgan ko'rgazmali bayon (retroskopik, reproduktiv) ta'lim usuli o'quvchida ijodiylikni bo'g'ishi, unda mustaqil fikrlash malakalarining shaklanishini chegaralashini sezdi. Shuning uchun olimning navbatdagi 1991- yilda himoya qilgan doktorlik dissertatsiyasi – "Ona tili mashg'ulotlarida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini oshirish" mavzusidagi tadqiqoti – mustaqil fikrlovchi ijodiy tafakkur sohibini yetishtirish uchun ona tili ta'limi maqsadi, mazmuni va usulini yangilash, buning uchun tayanch bo'g'ida ona tili ta'limi kognitiv-pragmatik (o'sha davrda zamona zayli bilan induktiv deb atalgan) ta'lim usuliga ko'chirish zaruratini ilmiy-nazariy asoslashga bag'ishlandi. "Ta'lim to'grisida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"ning hayotga tatbiqi jarayonida umumiy o'rta ta'lim tizimida ona tilini o'qitish mana shu yo'nalishda yangilandi. A.G'ulomov ona tili o'quv fanidan 1999-yilda qabul qilingan umumiy o'rta ta'lim davlat ta'lim standartlari talablariga muvofiq ilk dastur, shu dastur asosida tuzilgan va 1999-2004- yillarda amaliyotda bo'lgan darsliklarining yaratilishi va ommalashishida faol ishtirok etdi. Olim "Ona tilini o'qitish jarayonida faollik tamoyilini amalga oshirishning nazariy asoslari" (-Toshkent: Fan, 1989), "Ona tili o'qitish prinsiplari va metodlari" (-Toshkent: O'qituvchi, 1992), "Maktabda til sathlarini o'zaro bog'lab o'rganish" (-Toshkent, 1992) kabi o'ndan ortiq ilmiy-metodik kitoblarning, 200 yaqin ilmiy maqollarning muallifi.

A.G'ulomov qoraqalpoq maktablarida davlat tili – o'zbek tilini o'qitishning yangi maqsadi, mazmuni va usulini belgilashga, shu yo'nalishda dastur, darsliklar yaratishga va bu sohani yetuk tadrishchilar bilan ta'linlashga ulkan hissa qo'shdi. Qoraqalpoq maktablari uchun uning rahbarligida yaratilgan "O'zbek tili" darsliklari hozir ham amalda.

A.G'ulomov 2003- yilda vafot etdi.

Qilichev Ergash Rajabovich

1940-yilning 26-martida Vobkent tumani Xargo'sh qishlog'ida tug'ilgan. Filologiya fanlari nomzodi (1969), O'zbekiston xalq maorifi a'lochisi (1974), dotsent (1973), professor (1991). 1958-1963-yillarda Samarqand davlat universiteti filologiya fakultetida tahsil olgan. 1965-yildan hozirgacha BuxDU o'zbek tilshunosligi kafedrasining o'qituvchisi bo'lib ishlab kelmoqda. 1969-yilda «Sadridin Ayniy asarlarida arxaizm va istorizmlar» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan.

Asosiy ishlari: Professor E.Qilichyevga armug'on. Bibliografik ma'lumotlar. Buxoro. 2000.Qilichev E.R. «Hozirgi o'zbek adabiy tili». B., 2005. 5 b.t.

Qilichyev E. Uslubiy ma'no va uning ifodalanishi. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 53-55-betlar.

Shukrullayev Nasrullo Shukrullayevich

1942-yil 30-yanvarda Buxoro viloyatining Qorako'l tumanida tug'ilgan. Pedagogika fanlari nomzodi (1976), dotsent (1981), BuxDPI ning tarix-filologiya fakultetini tugatgan. 1963-1965-yillarda Qorako'l tumanida o'qituvchi bo'lib ishlagan. 1966-1970-yillarda o'qituvchi, Qorako'l tumani XTB usulshunosi bo'lgan. 1970-1973-yillarda O'zPFITIda aspiranturada o'qigan. 1974-yildan BuxDUda ishlaydi. O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti. 1975-yilda «O'zbek maktablarining 8-sinf ona tili darslarida qo'shma gap sintaksisini o'rgatishda o'quvchilar nutqini o'stirish» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasi yoqlagan.

Asosiy ishlari: Hozirgi o'zbek adabiy tilida sintagma masalasiga doir ayrim mulohazalar (hamkor). «O'TA», 1964,6.

O'quvchilar nutqini qo'shma gaplar bilan boyitishda bog'lanishli tekstlar va sxemalardan foydalanish. (To'plam: «Ona tili o'qitish samaradorligini oshirish») T., «O'qituvchi», 1973.

7- va 8-sinfda ona tili darslari (hamkor). T., «O'qituvchi», 1982.

Qaratqish-qaralmish aloqasi haqida ayrim mulohazalar. (To'plam: «O'zbek tilini sinxron o'rganish masalalari») T., 1987.

Darsliklarni mukammallashtiraylik (hamkor). «Sovet maktabi», 1989, 11.

Mukammal qoidalar, pishiq qo'llanmalar, asosli takliflar - savodxonlik garovi (hamkor). «Til va adabiyot ta'limi», 1999, 5-6.

Ruscha baynalminal so'zlar imlosidagi ba'zi holatlar. (To'plam: «O'zbek tilshunosligi muammolari») T., 2003.

Shukrullayev N. Sintaktik tahlil haqida o'ylar. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 78-82-betlar.

Shukrullayev N. elga nasixat yoyayotgan shoir. «Mahtumquli Firog'iy ibratlari» maqolalar to'plami. Buxoro, 2005, 89-91-betlar.

Shukrullaev N. Til ummoni darg'asi. «Pedagogik mahorat» jurnali. 2005, 2-son, 48-50-betlar.

Qosimova Nazira Azizovna

1952-yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Pedagogika fanlari nomzodi (1998). 1968-1973-yillarda BDPIning o'zbek tili va adabiyoti fakultetida o'qigan. 1998-yilda "O'quvchilar nutqini so'zning ma'nodoshlari bilan boyitish" mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan.

Asosiy ishlari: O'rta maktablarning 5-sinfida «Lesikologiya» bo'limini o'rganishda sinonim so'zlar ustida ishlash. Metodik qo'llanma. T., 1996.

Hozirgi o'zbek adabiy tili. Akademik litsey o'quvchilari uchun darslik (hamkor). T., «O'qituvchi», 2002.

Qosimova N. O'zbek tilshunosligi kafedrasida xodimlari haqida ma'lumot. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 9-22-betlar.

Baqoxo'jayeva Muhiba Barnoxo'jayevna

1977-yildan beri o'zbek tilshunosligi kafedrasida a'zosi. 1954-yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. 1971-1976-yillarda BDPIning til va adabiyot fakultetini tugatgan.

Asosiy ishlari: o'ndan ortiq maqolalari turli to'plamlarda chop etilgan.

Sharipova Mavluda Boymuradovna

1958-yil 4-oktabrda Buxoro shahrida tug'ilgan. 1983-yilda Toshkent davlat universitetini tugatgan. 1990-yildan boshlab BDPI fakultetlararo o'zbek tili kafedrasida o'qituvchisi, 1994-yildan o'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchi bo'lib ishlagan. Hozirda "Navoiy badiiy asarlaridagi literonimlarning leksik-semantik va lingvopoetik tadqiqi" mavzusida ilmiy izlanish olib bormoqda.

Asosiy ishlari: Harfiy san'atlar xususida. O'TA, 2004, 3-son.

Tojik-arabiy yozuv bilan aloqador san'at. "Buxoro universiteti ilmiy axborotlari", 2004.

Sharipova M. Alisher Navoiy g'azaliyotida tajnisi tomm san'atining qo'llanilishi. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 73-75-betlar.

Sharipova M. Alisher Navoiy g'azallarida qalb san'ati. «O'zbek tili va adabiyoti» jurnali, 2005, 1-son, 33-36-betlar.

Saidov Yoqub Siddiqovich

1960-yilning 1-fevralida Buxoro viloyati Romitan tumanining Shilong'u qishlog'ida tug'ilgan. O'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchisi (1990), filologiya fanlari nomzodi (2001). 1985-1990-yillarda ToshDUNing o'zbek filologiyasi fakultetida tahsil olgan. 1991-1994-yillarda kafedra huzuridagi aspiranturada o'qigan. 2001-yilda «Fitrat badiiy asarlari leksikasi» mavzusida nomzodlik

dissertatsiyasini himoya qilgan. 2019- yilda «Jadid badiiy asarlari leksikasi» mavzusida filologiya fanlari bo'yicha fan doktori (DSc) dissertatsiyasini yoqladi.

Asosiy ishlari: Fitrat asarlaridagi qadimgi turkiy so'zlar // "O'zbek tili va adabiyoti", 2000, 5-son.

Mahorati ustod S.Ayny dar istifodai affikshoi forsiyu tojiki // Shashnomai Ayny. Jildi IX, Dushanbe. 2002.

Fitratning «Abulfayzxon» asari tili haqida // "Til va adabiyot ta'limi". 2002, 3-son.

Fitratning imlo masalasiga munosabati // "Buxoro universiteti ilmiy axborotlari", 2000, 1-son.

Ajziy asarlarida o'g'uz unsurlari // "Buxoro universiteti ilmiy axborotlari", 2004, 1-son.

Saidov YO. «O'zbek tili tarixi». I qism Buxoro, 2005. 4 b.t.

Saidov YO. «O'zbek tili tarixi». II qism. Buxoro, 2005. 4 b.t.

Saidov Yo. Cho'lpon maqolalarida til masalasi. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 61-64-betlar.

Saidov Yo. Behbudiyning «Til maqolasi» xususida. «Pedagogik mahorat» jurnali, 2005, 2-son, 76-82-betlar.

Nazarova Saida Ahmedjonovna

1966-yilning 7-oktabrida Buxoro shahrida tug'ilgan. 1983-88-yillarda Toshkent davlat universitetining o'zbek filologiyasi fakultetida tahsil olgan. 1988-yildan hozirga qadar kafedrada o'qituvshi va katta o'qituvshi lavozimlarida ishlab kelmoqda. 1990-1994-yillar mobaynida kafedra huzuridagi aspiranturada sirdan o'qigan. 1997-yilda «Birikmalarda so'zlarning erkin bog'lanish omillari» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini himoya qilgan. 2002-yilning dekabridan boshlab kafedra doktoranti sifatida «O'zbek tilida so'z birikmalarining formal-funksional talqini» mavzusida doktorlik dissertatsiyasi ustida ish olib bormoqda.

Asosiy ishlari: So'z birikmalarining formal-funksional tahlil muammolari // «O'zbek tili va adabiyoti», 2002, 6-son, (55-57-b.).

Nutq sintaksisi va lisoniy sintaksis // "Tilshunoslikning dolzarb masalalari". T., «Universitet», 2002. (40-42-b.).

Bir lisoniy-sintaktik qurilish qolipi xususida // «Til va adabiyot ta'limi», 2003, 4-son, (40-42-b.).

[Jins-tur] munosabatini bildirgan so'z birikmalari // «O'zbek tili va adabiyoti», 2004, 3-son, (69-71-b.).

Abuzalova Mehriniso Qodirovna

1967-yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. O'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchisi (1988), filologiya fanlari nomzodi (1994), dotsent (2004), kafedra mudiri (2004). BDPIn 1988-yilda tamomlagan. 1994-yilda «O'zbek tilida sodda gapning eng kichik qurilish qolipi» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan. 2019-yil "Substansial morfologiya, valentlik va sintaktik qurilma" mavzusida filologiya fanlari bo'yicha fan doktori (DSc) dissertatsiyasini yoqlagan.

Asosiy ishlari: Yuza fe'l qaysi lug'atlarda izohlangan. O`TA., 2002, 6-son.
Egali va egasiz gaplar xususida. TAT, 2002, 6-son.

Hozirgi o'zbek tili. Morfologiya. O'quv-usuliy qo'llanma. B., 2004.

Abuzalova M., Yo'ldosheva D. «Tilshunoslikka kirish». Toshkent, «Universitet», 2005. 5,5 b.t.

Abuzalova M. Substantsial morfologiya va gap bulaklari ierarxiyasi. «Buxoro universiteti ilmiy axborotlar» jurnali, 2005, 2-son, 24-27-betlar.

Abuzalova M., Shirinova N. O'zbek va ingliz tillari tizimida payt ma'nosining ifodalanish usullari. «Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)» Buxoro, «Universitet», 2005. 82-84-b.

Abuzalova M., Jo'rayeva Z. The typology of separatinf degrees of the compound sentences in uzbek and English languages. «Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)» Buxoro, «Universitet», 2005. 85-87-b.

Abuzalova M., Shodiyeva Sh. «Gap bo'laklari darajalanishi». «Til - nutq dixotomiyasi» mavzusiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy anjuman materiallari. Samarqand, Chet tillar instituti, 2005.

Ayni kunlarda «Substantsional morfologiya, valentlik va gap qurilishi talqini» mavzuida doktorlik dissertatsiyasi ustida ishlamoqda.

Jo'rayeva Bibish Muhsinovna

1967-yilda Buxoro viloyati Romitan tumanida tug'ilgan. Filologiya fanlari doktori (2019), filologiya fanlari nomzodi (2002). 1985-1990-yillarda BDPning filologiya fakultetida o'qigan. 1990-yildan o'zbek tilshunosligi kafedrasida a'zosi. «Maqollarning til/nutq ixtilofidagi o'rni va ma'naviy-uslubiy qo'llanilishi» mavzusida 2002-yilda nomzodlik dissertatsiyasini himoya qilgan.

Asosiy ishlari: Maqol va matal orasidagi munosabat. TAT, 2001, 2-son.

Sotsiolingvistika. Ma'ruza matnlari. -B., 2004.

Jo'raeva B. Maqollarning uzzual uslubiy vazifalari. «Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)» Buxoro, «Universitet», 2005. 45-48-betlar.

Yuldosheva Dilorom Ne'matovna

1968-yil Navoiy viloyati Navbahor tumanida tug'ilgan. 1987-1993-yillarda NavoiyDPI o'zbek tili va adabiyoti fakultetida, 2000-2002-yillarda BuxDU o'zbek tilshunosligi kafedrasida huzuridagi kunduzgi bo'lim aspiranturasida tahsil olgan.

Navoiy viloyati Navbahor tumanidagi 7-o'rta umumta'lim maktabida o'qituvchi (1996), BuxDU o'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchisi (2005), katta o'qituvchisi (2009), yillarda filologiya fakulteti ma'naviy ishlar bo'yicha dekan muovini (2010), o'zbek tilshunosligi kafedrasida mudiri (2011), 2009-yildan hozirgacha kafera dotsenti sifatida faoliyat ko'rsatmoqda.

2007-yilda “KTMD talablari asosida ta’lim maqsadini belgilashning didaktik asoslari” mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini himoya qilgan, pedagogika fanlari nomzodi. 200ga yaqin ilmiy maqola va tezislari, 1ta darslik, 3ta o’quv, 14ta metodik qo’llanma va 2ta monografiya muallifi.

Asosiy ishlari: Ona tili ta’limi maqsadining tadrijiy taraqqiyoti. O’quv qo’llanma. –Toshkent: O’zbekiston ME, 2019.–176 b. va b.

Astanova Gulnora Aminovna

1969-yilda Buxoro viloyati G’ijduvon shahrida tug’ilgan. O’zbek tilshunosligi kafedrasida o’qituvchisi (2009), filologiya fanlari nomzodi (2004), dotsent (2019), «Buxoro universiteti» gazetasi muharriri (2011), Toshkent davlat sharqshunoslik institutini (ToshDSH) 1993-yilda tugatgan. 2003-yilda «Minng bir kecha» asari o’zbekcha tarjimalarining qiyosiy tadqiqi» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan. Hozirda «Ming bir kecha» asari badiiyyati » mazusida fan doktori(DSc) ustida ish olib bormoqda.

Asosiy ishlari: Arab tili darsligi.(ruschadan o’zbekchaga tarjima) «Fan» 2007-y.(B.Z.Xalidov)

«Ming bir kecha» asari o’zbekcha tarjimalarining qiyosiy tadqiqi» monografiya. «Fan» 2009.

«Manba va matn bilan ishlash masalalari» metodik qo’llanma. -Buxoro, 2012.

«Шедевры восточной литературы» monografiya. Lap Lambert.Riga, Latvija.2020.

Qilichev Bayramali Ergashevich

1971-yilda Buxoro shahrida tug’ilgan. O’zbek tilshunosligi kafedrasida o’qituvchisi (1994), filologiya fanlari nomzodi (1997), dotsent (2004). 1993- yilda BDUning ozbek filologiyasi fakultetini tugatgan. 1993-1996-yillarda kunduzgi aspiranturada tahsil olgan. 1997-yilda «O’zbek tilida partonimiya» mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan. 1999-yildan buyon «Leksikani sistem tadqiq etish muammosi» mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasi ustida ishlamoqda.

Asosiy ishlari: O’zbek tilida partonimiya hodisasi // «Til va adabiyot ta’limi», T., 1996, 5-son, (77-79-b.).

Partonimik munosabatlarning lisoniy xususiyatlari // «O’zbek tili va adabiyoti», T., 1996, 6-son, (19-22-b.).

O’zbek tilida partonimiya // Toshkent, «Fan», 1996, (34 b.).

O’zbek tilida lug’aviy paradigma // Tilshunoslikning dolzarb masalalari (ilmiy maqolalar to’plami). T., «Universitet», 2002, (75-76-b.).

Partonimiyaning sinonimiya, giponimiya va graduonimiyaga munosabati // «O’zbek tili va adabiyoti», 2002, 5-son, (66-69-b.).

Nutq madaniyati va uslubi asoslari // Oliy va o’rta maxsus o’quv yurtlari talabalari ushchun o’quv qo’llanma. Toshkent, 2002, (114 b.). (E.Qilishev bilan hamkorlikda).

Til va nutqni farqlash xususida // «Til va adabiyot ta’limi», 2002, 6-son, (27-29-b.).

Qilichev B. Tilavova D. Olqish - xalq tili xazinasi. “Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag’ishlangan ilmiy to’plam)” Buxoro, “Universitet”, 2005. 55-58-betlar.

Qilichev B., Muazzamova D. «Bosh» so’zi ma’nodoshligi asosidagi iboralar. “Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag’ishlangan ilmiy to’plam)” Buxoro, “Universitet”, 2005. 58-59-betlar.

Qilichev B., Adizova N. Mantiqiylik - tushunarli nutq asosi. “Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag’ishlangan ilmiy to’plam)” Buxoro, “Universitet”, 2005. 59-61-betlar.

Axmedov Atoulo Raxmatovich

1974-yil Jondor tumanida tug’lgan. O’zbek tilshunouligi kafedrasida o’qituvchisi (2002), filologiya fanlari nomzodi (2007), kafedra dotsenti (2008), o’quv ishlari bo’yicha dekan muovuni (2014), kafedra mudiri (2017). BuxDU ni 1999-yil tamomlagan. 2007-yilda “O’zbek adabiy tili tarixida o’g’uz unsur va ko’rinishlarining qo’llanilishi” mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini yoqlagan.

Asosiy ishlari: O’zbek adabiy tilida o’g’uz ko’rinishlarining qo’llanilishi haqida. O’TA, 2000, 6-son.

“Boburnoma”da o’g’uz ko’rinishlari. O’TA, 2001, 1-son.

Hozir ijodida o’g’uz ko’rinishlarining qo’llanilishi, BuzDU Ilmiy axborotlari, 2005, 3-son.

O’zbek va turk tillarining qiyosiy grammatikasi. Buxoro, “Durdona”, 2019

Toirova Guli Ibragimovna

1974-yilda Buxoro shahrida tug’lgan. 1996-yilda BDUning o’zbek filologiyasi fakultetini tamomlagan. 1997-2000-yillarda BDU aspiranturasida tahsil olgan.

BuxDU o’zbek tilshunosligi kafedrasida o’qituvchisi (1996), katta o’qituvchisi (2012), 2019-yildan hozirgacha kafera dotsenti sifatida faoliyat ko’rsatmoqda.

2017-yilda “O’zbek nutqiy muloqotida sistemaviylik va informativlik” mavzusidagi filologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori dissertatsiyasini himoya qilgan. 200ga yaqin ilmiy maqola va tezislari, 3 ta monografiya, 1 ta o’quv lug’ati, 1 ta elektron darslik, 2 ta o’quv qo’llanma, 15 ta metodik qo’llanma, 3 ta metodik ko’rsatma, 5 ta mualliflik guvohnomasi, 22 ta ilmiy-metodik maqola, O’zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlarda 50 ta maqola, ulardan 12 tasi xorijiy jurnallarda nashr etilgan.

Asosiy ishlari: Нутқнинг этносоциопрагматик таҳлили асослари Ўқув қўлланма. 2007, Самарқанд, (Сафаров Ш.)

Нутқий мулоқот ситуатив прагматик система сифатида. Монография.- Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2013. 136-б.

Нутқий мулоқот ва ёшлар нутқидаги луғавий бирликлар. Монография. - Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2015. 112-б.

Актуальные проблемы языкознания. Халқаро монография. Германия: “LAMBERT Academic Publishing” номли халқаро нашриёт. 2019, -157 с.

Hozirgi o'zbek tili. Morfologiya. O'quv qo'llanma Toshkent: "Navro'z" , 2019.(M.Abuzalova)

Asadov To'lqin Hamroyevich

1975-yilda Jondor tumanida tug'ilgan. 1993-1998-yillarda Buxoro davlat universiteti o'zbek filologiyasi fakultetida tahsil olgan. 2001-2004-yillarda universitetning aspirantura bo'limida o'qigan. «O'zbek tilida ravishning so'z turkumlari tizimidagi o'rni» mavzusida ilmiy tadqiqot olib boryapti.

Asosiy ishlari: 6-sinf uchun ravish turkumi yuzasidan mashqlar to'plami. Buxoro, 2003.

Ona tili darsliklarida ma'naviy qadriyatlarning aks etishi. O'zbek tili doimiy anjumani VII yig'ini materiallari. Toshkent, 2003.

O'quvchilarga ravish haqida ilk tushuncha berish. "Til va adabiyot ta'limi", T., 2003, 5-son.

Ravish so'z turkumi va uning tarkibi haqida. "Buxoro universiteti ilmiy axborotlari", 2004, 1-son.

O'zbek tilining izohli lug'ati» da ravishlarning ajratilishi hamda izohlanishi. "Buxoro universiteti ilmiy axborotlari", 2004, 3-son.

Asadov T. Ravish va sifatning o'zaro munosabati. "Ilm-u adab jabhasida 60 yil (kafedraning 60 yilligiga bag'ishlangan ilmiy to'plam)" Buxoro, "Universitet", 2005. 36-39-betlar.

Asadov T. Ravish so'z turkumi va uning tarkibi haqida. «O'zbek tili va adabiyoti» jurnali, 2005, 2-son, 53-55-betlar.

Asadov T. Ravishlardagi soddalanish hodisasi xususida. «Til va adabiyot ta'limi» jurnali, 2005, 1-son, 26-28-betlar.

Xamroyeva Shahlo Mirdjonovna

1981-yilda Buxoro shahrida tug'ilgan. Buxoro davlat universitetini tamomlagan (2002); magistr (2005). Buxoro shahar 10-umumta'lim maktabi o'qituvchisi (2002-2003), BuxDU qoshidagi akademik litsey o'qituvchisi (2007), Buxoro davlat universiteti o'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchisi (2018); Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyot universiteti doktoranti (DSc) (2020). "O'zbek tili mualliflik korpusini tuzishning lingvistik asoslari" mavzusida filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasini yoqlagan (2018).

Ilmiy qiziqishlari: kompyuter lingvistikasi, amaliy tilshunoslik, morfologiya.

G'aybullayeva Nafisa Izzatullayevna

1983-yilda Buxoro tumanida tug'ilgan. O'zbek tilshunosligi kafedrasida o'qituvchisi (2017), filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktrori (PhD) (2020). BDUni 2003-yil bakalavriyat, 2010-yil magistratura yo'nalishlarini tugatgan.

"O'zbek tilida tibbiy evfemizmlar" mavzusida filologiya fanlari bo'yicha falsafa dokrtori (PhD)ilmiy darajasini yoqlagan.

Asosiy ishlari:

1. Ўзбек тили тиббий эвфемизмларининг қисқача изоҳли луғати. – Тошкент: академнашр, 2019.– 76 б.

2. Medical Euphemisms' Ways of Formation and their Attitude towards Related Events // International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277– 3878 // Volume– 8 // Issue– 3S // October 2019 – P.494-497 // IJRTE is a Scopus Journal

3. Classification of thematic groups of medical euphemeralism // European Journal of Business &Social Sciences. ISSN: 2235-767X. Volume 07 Issue 05 Volume May. 2019.– P. 1721-1733. Impact Factor 6,76

4. The usage of euphemisms in the speech of doctors// International journal of research in humanities, Arts and literature (IMPACT:IJHAL), 2018. – P.525- 532. IMPACT Factor. 3.7943

FOR AUTHOR USE ONLY

АДАБИЁТЛАР

1. Каримов И.А. Истиклол ва маънавият. -Т., «Ўзбекистон», 1994.
2. Мутъий И., Усмонов М. Маҳмуд Қошғарийнинг ватани, ҳаёти ва мозори тўғрисида. «ЎТА», 1990, 3-сон.
3. Нурмонов А., Маҳмудов Н. Ўзбек тилшунослиги тарихи.Т., Камолот-Қатортол, 2000. 1-китоб.
4. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи .Т.,Ўзбекистон, 2002. 2-китоб.
5. Умаров Э.Эски ўзбек лугатлари. Т., 1992.
6. Узоқов Ҳ. Ўзбек тилшунослари. -Т., «Ўқитувчи», 1972.
7. Рустамов А. М.Замахшарий. Т., 1980.
8. Тожиёв Ё. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Маърузалар матни, Т., Университет, 2000.
9. Шукуров Ш., Базарова Д.Узбекское советское языкознание. -Т., 1986.
- 10.Қосимов Н., Мадвалиев А., Маҳкамов Н. Олим Усмон ва ўзбек тилшунослиги. «ЎТА», 2002, 6-сон.
11. Қўчқортёев И., Исабеков Б. Туркий филологияга кириш. Т., 1984.
- 12.Хайруллаев М.Ўрта Осиёда илк уйғониш даври маданияти. Т., 1994.
13. Курбонова М.А.Фитрат ва ўзбек тилшунослиги. Т., 1997.
14. Ҳасанов Ҳ. М.Қошғарий. -Т., 1969.
- 15.Ўринбоев Б., Т.Қурбонов. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Ўқув қўлланма, Самарқанд, 2006.
16. «Ўзбек тили ва адабиёти» журналидаги тегишли мақолалар. (1984, 2-4; 1982, 5-6; 1985, 1; 1996, 3; 1972, 1-2; 1987, 5-сон ва бошқалар.

INTERNET saytlari

1. Республика Ўзбекистан <http://www.gov.uz>
2. УзНУ <http://www.nuu.uz>
3. Открытая электронная библиотека <http://orel.rsl.ru>
4. Разная информация <http://www.bilimdon.uz>
5. www.ziyo.net
6. www.bilim.uz

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

**More
Books!**

yes
I want morebooks!

Buy your books fast and straightforward online - at one of world's fastest growing online book stores! Environmentally sound due to Print-on-Demand technologies.

Buy your books online at
www.morebooks.shop

Kaufen Sie Ihre Bücher schnell und unkompliziert online – auf einer der am schnellsten wachsenden Buchhandelsplattformen weltweit! Dank Print-On-Demand umwelt- und ressourcenschonend produziert.

Bücher schneller online kaufen
www.morebooks.shop

KS OmniScriptum Publishing
Brivibas gatve 197
LV-1039 Riga, Latvia
Telefax: +371 686 204 55

info@omniscryptum.com
www.omniscryptum.com

OMNIScriptum

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY